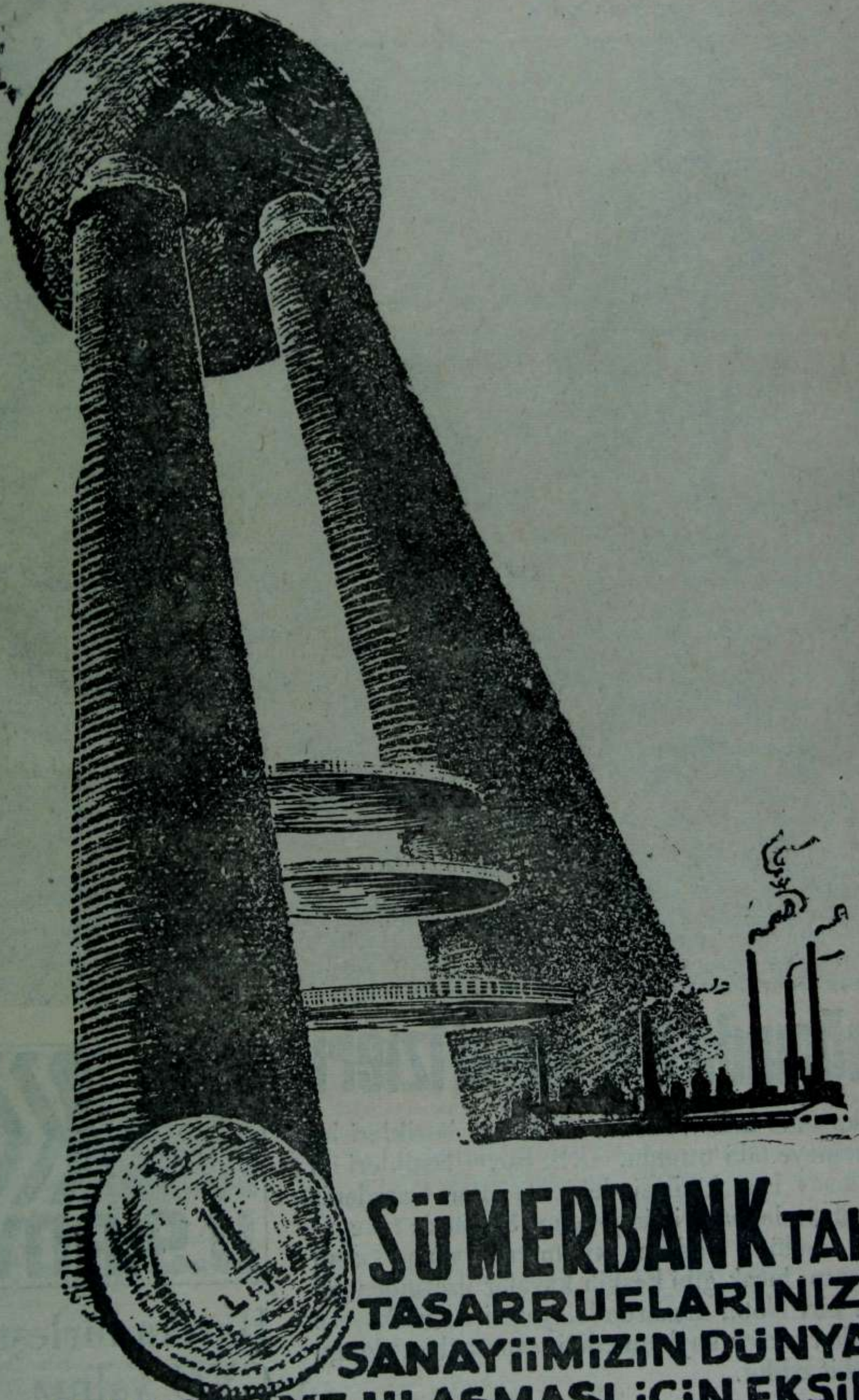
SAYI : 580
31 TEMMUZ 1965
FİATI : 125 KURUŞ

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

BİR KAÇ AYLIK İKTİDAR SÜRESİNDE HORTLATILAN ÂFET KARABORSA

İHAP HULUSİ İSTANBUL
SÜMERBANK TAKİ
TASARRUFLARINIZ-
SANAYİİMİZİN DÜNYA-
SEVİYESİNE ULAŞMASI İÇİN EKSİK-
BASAMAKLARI TAMAMLAYACAKTIR

KARADENİZ'DEN KIZILDENİZ'E

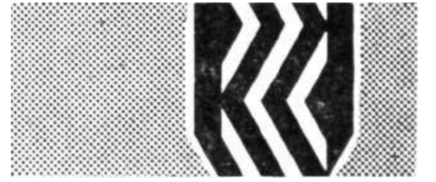
Arkeolog adayı ve Sanat Tarihi öğrencisi Engin Yücel, denemeyi adım adım takip etti. Aşağıdaki resmi, kızgın-çöl geçilirken çekti.

Çölün bağrında U.S.Royal izleri

Adapazarı fabrikasında imal edilen U. S. Royal lâstikleri bu yıl çetin bir denemeye tâbi tutuldu. U. S. Royal lâstikleri ile teçhiz edilen Ulusoy Hac kafilesindeki vasıtalar Karadeniz Kızıldeniz arasındaki denemeyi gidip-gelme 35 günde tamamlayıp Samsun'a döndü. Binlerce kilometre yapan, kızgın güneşte çölleri aşan, bıçak gibi keskin kayalar üzerinden geçen lâstiklerden biri Noter huzurunda, yenisi ile mukayese edildi ve evsafından birşey kaybetmediği, sapasağlam olduğu resmî zabıtla tesbit edildi.

Siz de kalitesi denenmiş U. S. Royal lâstikleri ile vasıtanızı donatınız. Denemede kullanılan lâstikler herhangi bir Royal bayiinden alabileceğiniz U. S. Royal'lerin eşidir.

U.S.ROYAL

Hârika birleştirici CVC yalnız U.S. ROYAL lâstiklerinde vardır

(Man Ajans: 1008 — 454)

Sayı: 580 Cilt: XXXIII Yıl: 12

SAHİBİ VE BAŞYAZARI:
Metin Toker

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ :
Y. Yüksel Erdem

BU SAYIDA YAZI KURULU

İÇ HABERLER KISMI: Kurtul Altuğ, Teoman Erel, Egemen Bostancı (İstanbul), Seyfi Özgenel (İzmir) — DIŞ HABERLER KISMÎ: Halûk Ülman — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tali Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SİNEMA: Nijat Özön-

KAPAK KOMPOZİSYONU

SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK KLİŞESİ
Hüner Klişe - İstanbul

KAPAK BASKISI
Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF

T.H.A.
Erdoğan Çiftler

KLİŞE

Hürriyet Klişehanesi
Birlik Klişe Atölyesi

ABONE ŞARTLARI

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

İLÂN ŞARTLARI

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER

Hürriyet Matbaası
Ankara

BASILDIĞI TARİH

28.7.1965

AKİS

HAFTALIK
AKTÜALİTE
DERGİSİ
RÜZGARLI SOK. No:15
ANKARA-TEL:118992
PK 582

Kendi Aramızda

AKİS'in gün geçtikçe artan bir ilgiyle izlenmesinin bir sebebi de, AKİS Kurmay Heyetinin, okuyuculara sunulmak üzere, zaman zaman hazırladığı seri yasalardır. Meselâ' bunlardan "İsmet Paşayla 10 Yıl", gündengüne artan bir ivgiyle izlenen bir yazı serimizdir. Bundan bir süre önce sona eren "Nâzın Hikmetin Mektupla»" ise bunun bir başka örneğidir. Bu mektupları, değerli sanatçı Semâna Berksoy, hiçbir bedel istemeksizin AKİS, sayfalarına devretmiş ve bundan, büyük bir mânevi zevk duyduğunu belirtmiştir. Hafta içinde AKİS idarehanesine kadar gelerek, bu mektupları say falarımızda okuyucuya sunmak suretiyle, kendisine hatıralarını bir kere daha yaşama imkânı verdiğimiz için bize teşekkürlerini bildiren Berksoya biz de bu sütunlarda teşekkürü görev sayıyoruz,

AKİS'in okuyucularca sevilip aranması hemen herkeste -ve bu arada AKİS'in taklitçilerinde- hayret ve merak uyandırmaktadır. Oysa bunun sırrını, AKİS okuyucuları, bize yolladıkları mektuplarda açıklamaktadırlar. AKİS'in sevilip aranmasında herhangi bir sır yoktur. AKİS'in kendisini sevdiren, arattıran özelliği meselelere zamanında ve en can alıcı noktasından parmak basmaktır. Nitekim bu hafta da sizlere ilginç bir konu sunmaktayız. D.P. iktidarları zamanında Türkiyenin ticaret hayatını kemiren bir illet zaman zaman söz konusu olurdu ama, çaresi bir türlü bulunamazdı. Bu. korkunç karaborsa illetidir. Ama ne yazık ki AP -kendisi de inkâr etmemektedir-, mirasçısı olduğu D.P.'nin karaborsa illetini hortlatmıştır. Bunun sebebi malûmdur. Plânsız ve programsız bir politikanın hayranı, kolay zengin olmanın tadını damağında taşıyan bir zümre, bunun böyle olmasını istemektedir ve İktidar da buna göz yummak için sebep görmemektedir. 1965 yılının seçim havası içinde, bilhassa büyük şehirlerde bir karaborsa furyası alıp yürümüştür. YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızda bu illetin sebepleri ve yaratıcıları anlatılmaktadır. '

Muhalefet, şu satırların yazıldığı sıralarda kesif bir çalışma içindedir. Geçen haftanın sonunda başlayan CHP Meclisi çalışmaları devam etmektedir. CHP ve onun lideri İsmet İnönü, karargâhı bu defa İstanbulda kurmuş bulunmaktadır. Parti Meclisi başlangıçta paftiiçi meselelere el atmıştır. CHP'nin meselelerinden en baş ağrıtanı, kontenjanlar meselesidir. CHP bu meseleyi halle çalışmaktadır. Parti Meclisi daha sonra, memleket meseleleri üzerindeki çalışmasını kamu oyuna duyuracaktır. CHP'nin İstanbuldaki faaliyeti, İstanbuldaki AKİS ekibi tarafından adım adım izlenmiştir. CHP lideri ve yönetici takımı bir an olsun AKİS'çilerden uzak kalamamışlardır. "C.H.P." Başlıklı yazıda bu çalışmanın hikâyesini vermekteyiz.

İktidarın küçük kanadı CKMP de ise mükemmel bir kazan kaynamakta, "Türkeş mi, Dinçer mi" kumarı oynanmağa devam etmektedir. "CKMP" yazısında da bu eğlenceli kumar hikâye edilmektedir.

Saygılarımızla

Kurtul Altuğ

Yıl: 12 Sayı; 580 31 Temmuz 1965 Cilt: XXXIII

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

İnanılmaz demeç

Bu haftanın başında, Pazartesi günü, ibret-i. âlem için Başbakan Suat Hayri Ürgüplünün yüzünü. Akşam gazetesini okurken görenek lâzımdı. O sabahki Akşam gazetesi, büyük puntolu harflerle bildiriyordu: "Cumhurbaşkanı, Ürgüplünün Rusya seyahatinden umutsuz". Haber ve manşet bu kadarla bitmiyordu, Daha üstte, "Gürsel Akşama özel demeç verdi" başlığıyla ve tırnak içinde Cemal Gürselin şu sözleri vardı: "Erkin zamanında Moskovada imzalanan kültür anlaşması Meclis ve Hükümet tarafından onaylanmadığı için Başbakanın Rusya seyahati sırasında iyi ve ciddî bir netice elde edilemez.."

Suat Hayri Ürgüplü, başından aşağı, bir kova kaynar su yemiş gibi oldu. Cumhuriyet Hükümetinin Başkanı olarak en büyük komşu memleketi ziyarete gidiyordu. Yanında, bilhassa ticarî ve iktisadî görüşmelerde faydalı olacak bir heyet götürüyordu. Sovyetler Birliği Başbakanı Türkiyeyle dost olmak için ellerinden gelen her şeyi yapmaya hazır bulunduklarını bildirmiş ve bir dostluk paktını basın yoluyla bahis konusu etmişti. Böyle bir esnada, konuşmasını seven, fakat söyledikleri birbirini nadiren tutan sayın Cemal Gürsel bu çok nazik konuya da ilişmeden duramamıştı ve demeci de bu olmuştu! Her halde, dünyada bir Başbakan- ilk defa olarak Suat Hayri Ürgüplünün bu hafta başın-. da kaldığı durumda kalıyordu. Devlet Başkanları Başbakanları böyle hallerde, seyahate verilen önemi belirtmek için, hava alanına kadar götürüp uğurlarlar. Her halde bu da, sayın Gürsel bakımından Ürgüplüyü' bir çeşit uğurlamaydı. Devletin Başkanı, Başbakanının seyahatinden "iyi ve ciddî netice" beklemiyordu. Peki ama, o halde Ürgüplü niçin gidiyordu?

Aslında, sayın Cemal Gürselin aklına o gün böyle konuşmak gelmişti ve sayın Cumhurbaşkanı bunları söylemişti. Ama şu anda Suat Hayri Ürgüplünün sıkıntısı, Başbakan olarak, bütün sorumluluğu ve onun sağladığı hakları vaktinde kullanmamaktan, Devletin Başkanına Anayasayla sınırlandırılmış yetkilerini zamanında hatırlatmamaktan doğmaktadır. Cemal Gürselin bu, çok' ciddi iç ve dış ihtilaf tara yol açan ilk davranışı değildir. Başbakan Ürgüplünün, daha birinci seferinde, Başbakanlığının icabını yerine getirmesi gerekirdi. Bunu yapmamış, ağırlığını koymamış, hattâ, mecbur kaldığı takdirde meseleyi Meclise veya umumî efkârın önüne getireceğini bildirmemiştir. Bu yoldaki ikazları da geçiştirmiş, muhtemelen Cumhurbaşkanıyla kötü kişi olmak istememiştir. Ama yol, işte. bu derece önemli bir seyahatin arefesinde bu sorumsuz demece kadar varmıştır. Her halde hadise, milletlerarası bir siyâsî, skandal olarak tarihe mutlaka gelecektir ve Suat Hayri Ürgüplü 'Moskovada kendisini zayıf hissedecektir.

Cemal Gürsel - Suat Hayri Ürgüplü
Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu

Halbuki, hatırlardadır, NATO'nun Londradaki konferansının arefesinde Muhalefet Lideri bir basın toplantısı tertiplemiş ve bir partiye mensup olmasa ve Hükümeti geçici bir seçim hükümeti de sayılsa Hasan Işığın Türkiye Cumhuriyeti adına, onun yetkisi tam Dışişleri Bakam olarak Konferansa katıldığını belirtmişti. Ürgüplü gibi Başbakanlar, Işık gibi Dışişleri Bakanları ancak bu şekilde dış âlemde kuvvetli vaziyet kazanırlar.

Gerçi, Moskovada sayın Cemal Gürselin yetkilerinin ve Anayasa karşısındaki durumunun, hatta hususi meraklarının ne olduğu, sözlerinin ifade ettiği temsil vasfı bilinmektedir. O bakımdan belki aslında, Ürgüplünün ev sahipliğini yapacak olanlar göründükleri kadar 'alınmış olmayacaklardır. Ama böyle bir handikapla gitmek, Türkiye Cumhuriyetinin Başbakanını ister istemez zayıflatmıştır.

Bari bu tecrübe, Ürgüplüye, bir kuvvetli ve ciddî Başbakanın böyle

Satıhın Altındaki Mücadele

Metin TOKER

Türkiyenin 1965 seçimlerine bir fikir ve siyasî görüş platformu üzerinde gideceği sanılıyordu. Bunun mutla belirtileri varda. Ekonomik ve sosyal bakımdan ortanın solunda bir CHP.'nin, kargısında ortanın sağında Ur A.P. bulması hayırlı bir yenilik gibi görünüyordu. Toprak Reformu. Petrol Meselesi, Sosyal Adalet bu ölçülerle ele alındığı takdirde, iktidarı kim kazanırsa kazansın, elbette ki memlekete, millete fayda sağlayacaktı. Bunlar açıkça ve bir yüksek seviyede tartışılacaktı, halk doğru yolu bulacaktı. Konular aydınlanacaktı.İlerdeki senelerde zihinlere tam berraklık gelecekti.

Bu ümit gerçekleşmemiştir. Bugün görünen, bir sağol mücadelesinin seçimlere hakim olacağıdır. Fakat açıkça söylemek lâzımdır ki artık bu bile hadisenin sadece dış görünüşüdür. Şimdi her şey açıkça belli etmektedir ki 1965 seçimlerinde C.H.P.'ye ve onun şahsında 27 Mayısın getirdiklerine karşı Ur meydan savaşı verecek olan ne sağdır, hatta ne AP'dir. D.P. yüzünden maskesini atmış olarak ortadadır ve ikinci demir kırat, birinci demir kıratı nereye götürdüğü bilinen yolun üstüne çıkmıştır. Bir takım paravana liderlerin, bir takım paravana idarecilerin arkasında, isimleri Yassıada Sanıkları olarak tarihe geçmiş olan kimseler, son kozlanını oynayanların fütursuzluğuyla ortadadırlar ve kendi B takımları saydıkları ekibe taktik vermekle meşguldürler. Bunların taktiklerinin kendilerine ne hayrı olduğu düşünülecek olursa, ikinci demir kırattın âkibetini tahmin etmek kimseye zor gelmeyecektir.

Süleyman Demirelin bir özelliğini takdir etmek lâzımdır. Ragıp Gümüşpala D.P.'nin dayandığı kuvvetleri A.P.'nin altında tam atarak toplayamamıştı. Belki buna, kendisinin ve A.P.'nin ilk kurucularının şahsiyeti gibi 1981'lerin havası da mâniydi. Yassıada Sanıklarından mahkûm edilmiş bulunanlar hapishanedeydiler ve ilk hedefleri oradan kurtulmaktı. Hapishaneden akıl vermeye çalışmıyor değillerdi ama işlerin bilfiil içinde sayılmazlardı. "Mahalle milyonerleri-" gene A.P.'nin arkasındaydılar, fakat bunu Ur Akidenin icabı olmaktan ziyade ihtiyatlı ve çekingen bir ümidin neticesi olarak yapıyorlardı. D.P.'nin son zamanlarda hazırlığına giriştiği, gerçekleştiremeden göçüp gittiği eli sopalı milis teşkilâtı Gümüşpalanın hevesleri arasına girmemişti. Gümüşpalanın, asker tarafını tamanile unuttuğu söylenemez. Bu. 1961'lerin A.P.'sinin kendisine sembol olarak Ur kırat değil, güneşle kitap almasının da sebebidir.

Süleyman Demirel, D.P.'nin dayandığı kuvvetleri bir harçla birleştirmeye muvaffak olmuştur. İkinci demir kırat, aslında, bu muvaffakiyetin ilânıdır. Bugünkü A.P. eski D.P. kadrosunun elindedir. Bunlar 1965'in 10 Filminde bir Restorasyon denemesine hazırlanmaktadırlar. Mahalle Milyonerleri çeşitli teşekküller halinde ikinci demir kıratın hizmetine girmişlerdir.Özel Sektörün derlenip toparlanması.Özel Sektöre karşı yapılan hücumları bizzat karşılayacak hale gelmesi, 1965 Türkiye--ine lâyık bir seviyeye ulaşması bu memlekette, karma ekonominin taraftarı herkesin halis arzusu olmuştur. Ama Özel Sektör başka bir istidat göstermiştir. Kendisi 1965 Türkiyesinin şartlarına uymaya çalışacak yerde, Türkiyenin şartlarını 1960 öncesi şartların esi halline getirmeyi vaadeden siyaset felsefesinin destekleyicisi olmuştur. Memlekette bir sol cereyan varmış da bu sektör ona karşı birleşmeliymiş! Laf., Sol cereyan elbette ki vardır. Ama akıllı bir Özel Sektör kendi güvenliğini 1969) öncesinin şartlarında aramaz. Sola karşı mücadelenin en kötüsü, en zararlısı budur. Bu. solu manen ve fikren beslemektedir. Aslında bu yolun öncülerinin umursamadıkları ne sağdır, ne sol. Sadece şahsi çıkarlarıdır. İçlerinden en şöhretlilerinin en aşın sola bile "maddî yardım" yapmaları, köpek besler gibi kiralık kalem besleyip onları onun, bunun paçasına saldırtmaları ve onlara ikinci demir kıratın savunmasını görev olarak vermeleri çoğu eski V.C saliki bu iş adamlarının burunlarından daha ilerisini göremediklerinin delilidir. Bunlar, tıpkı Yassıadanın bazı sanıkları gibi, birinci demir kırat nallarını diktiğinde işi ucuz atlatmış olmanın cüreti içinde hep aynı şansın kendilerini koruyacağı inancındadırlar. Bu hayalden ayıldıklarında vakit çok geç olursa kendilerinden başkasında bir kusur aramamalıdırlar.

Akıl hocaları ve para babalarından sonra Demirel, bir ara, eli sopalı milislerini de bulur gibi olmuştur. Fakat Komünizmle Mücadele Derneği balonunun ilk iğne darbesinde söndürülüvermiş olması bu, akıllı devlet adamı elmasa bile akıllı iş adamı sıfatına ziyadesiyle lâyık B takımı kaptanına her halde bazı gerçekler ve Türkiyedeki kuvvet dengesi hakkında bir fikir vermiştir.

A.P. 1965 seçimlerine A.P.değil de bütün yönleri tamam D.P. olarak girmekte fayda görmüştür. Buyursun. Birinci demir kıratı yere seren kuvvetler, görülecektir ki ikinci demir kıratın burnuna dizgini takmakta hiç bir müşkilât çekmeyeceklerdir. CH.P'nin talihsizliği 27 Mayısı doğuran havadan birbuçuk yıl sonra ve sırtında başkalarının kamburuyla seçim sandığının başına gidebilmesi olmuştur. Demir kıratı mezarında bırakmak herkesin faydasına olacaktı. Geçmişte mallarıyla fazla oynamanın hayrı yoktur. Yassıada Sanıklarının umdukları Restorasyon bu memlekette asla, ne olursa olsun gerçekleşmeyecektir. Almanyada eski naziler tekrar iktidarı alabibirler mi? İtalyada eski faşistlerin, Arjantinde peronistlerin bir başarı şansı var mıdır? Peronun memlekete dönüş hevesinin, daha kursağına gitmeden, boğazında takılı kaldığı seslerini yükseltmeye başlamış Yassıada Sanıklarının hatırından hiç, ama hiç çıkmamalıdır. D.P. kapanmış bir t devirdir. O devrin sorumluları kendileri için bugünkünden başka bir statüyü ancak zorlamayla sağlayabilirler. O devir gibi o insanlar da, artık hiç açılmayacak, açılması ancak uğursuzluk getirecek firavun mumyasıdırlar. "Ya devlet başa,- ya kuzgun leşe" macerasına atılacak olurlarsa, işin kuzguna düşeceğinden emin bulunmalıdırlar.

Bu, bir boş tehdit sanılmamalıdır. Birinci demir kıratın başını, gerçeklerin hatırlatılmasını tehdit sanmak yemiştir.

hallerde Cumhurbaşkanlığı nezdinde nasıl bir demarş yapması gerektiğini hatolatsa. Zira seçimlere gidildiği sırada durmayan, hattâ artan bu sorumsuz müdahalelerin İçeriyi de gittikçe karıştırması İhtimali mevcuttur. Nitekim Gürsel, hiç lüzumu yokken A.P.'nin atını bahis konusu etmek, onun uğurlutoğu veya uğursuzluğu hakkında mütalea serdetaiek suretiyle bu sefer de A.P.'literta haklı infialine vesile vermiş haldedir. Cumhurbaşkanı her halde bu tutumunun memleket» hayır getirdiğini sanmaktadır, zira sayın Gürsel kadar vatanperver bir kimsenin memleketin bu kadar aleyhine ve Anayasaya bu kadar aykırı davranışlarda ısrar etmesi beklenemez. Çankayanın "kötü tavsiyecilerle dolu bulunduğunu herkes bilmektedir. Ama sayın Devlet Başkanına durumu olduğu gibî söylemesi ve onu Anayasaya riayete alenen davet etmesi Türkiye Cumhuriyeti Başbakanının sadece hakkı değil, aynı zamanda görevidir de..

Kampanya

"Kır aftan istimdat

Son günlerde AP Genel Merkezinde ve Teşkilâtında yeni bir heyecanın esintileri dalaşmağa başlamıştır. Geçen haftanın sonundan itibaren, başta Demirel olmak üzere, bu partinin yö neticileri esrarlı ifadelerle bir faali - yeti yürütür görünmüşler, esrarlı tebessümlerini ve siyah «örtüklerini takmışlardır. Bu faaliyet cümlesinden olarak Genel Merkezden Teşkilâta telefonla ban "çok gizli" direktifler gönderilmiş, Yüksek Seçim Kurulu ile temasa geçilmiş, komiteler kurulmuş, görev taksimleri yapılmıştır. Bütün bu çatışmaların yaklaşan seçimler ve ar. tık başlamış bulunan secim kampanyası ile ilgili olduğuna şüphe yoktur. Bir siyasi partinin seçim çalışmaları, ilk nazarda, normal karşılanması gereken demokratik faaliyetlerdir. Ancak, bu çalışmalara bakıp, AP'nin, seçim mücadelesi için sakin ve normal bir yola girdiğini düşünenler, haftanın başında Başkentte yayılan haberler karşısında yanıldıklarını gördüler. Anlaşıldı ki, AP'deki bu esrarlı faaliyet, diğer partilerin fikir temeline oturtulmuş propagandalarına cevap olacak fikirlerin tesbiti ve bunların yaygınlaştırılması tedbirlerinin alınması faaliyeti değildir.

Haftanın başında. Demirel ve Ethem Kılıçoğlunun. söylentileri duyan gazetecilerin ısrarlı soruları üzerine, üstü kapalı bir şekilde açıkladıklarına göre, AP'nin son günlerdeki çalışmaları, Türkiye İşçi Partisinin seçimlere sokulmaması ile ilgilidir. Daha önce MP'ye yaptığı gite bu defa da TİP'e karşı bir ayak oyununa girişen AP böylece, kendisine bağlanan ümitleri boşa çıkartmıştır. Görülmüştür ki AP'nin çalışmaları, bir partinin fikirlerini çürütmek veya cevaplandırmak için değil, o partinin kendisini yoketmek yönündedir,

Süleyman Demirel
Oyun ama, *ne oyun!*

Dopingli attarın âkibeti

Dundan kısa bir süre önce "demokrasi bir oyundur" diyen Demire} ve onun partisinin bu oyunu hile yapmadan oynıyamıyacakları böylece, bir yeni misalle anlaşılmış olmaktadır. Oyunu kaideler dışında kazanmakta karartı görünen AP'nin, uzun bir süre uğraşarak tezgâha koyduğu ve bu seçimlerde bir sindirme ve lekeleme makinesi olarak kullanmak istediği gizli silâhı vaktinden önce ortaya çıkarılıp yıpratılınca, derhal yeni dalaveralara tevessül etmesi çok ilgi çekicidir. Vaktinden önce ortaya çıkarılan bu gizli silâh, artık herkesin amacını ve mahiyetini öğrendiği Komünizmle Mücadele. Derneğidir. Anadolunun çeşitli yerlerinde sebep olduğu büyüklü küçüklü bir sürü olaydan sonra, bu derneğin, TÎP'nin Bursa Kongresini basması ve Gürselin bu derneğin fahrî başkanlığından istifa zorunda kalması, birçok AP'li tarafından, AP'nin taktik hatası olarak kabul edilmektedir. Bu AP'liler, bu gizli silâhın seçimlere az zaman kala kullanılması gerektiğini İfade etmekte, fakat bu usûlün gayrimeşruluğu bu parti mensuplarının hiçbirinin aklının köşesinden dahi geçmemektedir.

1965 seçimlerini bu usûllerle karanlık bir tarihî olay haline getirmek eğiliminde olduğu anlaşılan AP'nin yine son günlerde yaptığı bir kaide İhlâli de, en sakin kimselerin bile kanını başına sıçratmıştır. Bu, parti amblemi olarak, DP'yi sembolize eden »Kır at'ın kabul edilmiş olmasıdır. AP gazeteleri son günlerde, bu "Kır at" amblemiyle DP oylarına sulu sulu sırıtmayı büyük bir kurnazlık saymak, tadırlar.

Diğer partiler, şimdilik sessiz ve daha ziyade hazırlığa gömülmüş görünmektedirler. Ancak, AP'nin bu müstesna gayretleri diğer partileri de herhalde karşılık mahiyetinde tedbirlere sürükliyecektlr. Böylece Tttrkiyenin havasının çok kısa bir zamanda teneffüs edilemez hale gelmesi zayıf bir ihtimal olmaktan çıkmaktadır. Bunun da ne gibi tehlikeleri koynunda sakladığı bilinmeyen şey değildir.

AP'nin, demokrasi oyununu kaidelere göre oymyamıyacağı artık ortaya çıkmışlar. Seçim yarışında "Kır at", dopingsiz koşamıyacağını ispat etmiş-

Dostun dosta ettiğini..

îki partinin iki organı. Biri, A.P.'nin organı: Zafer. Öteki, C.K.M.P.'nin organı: Havadis. Aynı gün, 27 Temmuz Salı günü bunlardan Zafer ilân ediyor: Parti -CK-M.P- seçim arefesinde parçalanma tehlikesiyle karşı karşıya. Havadis ilân ediyor; A.P .'de dağılma belirtileri.

Haydi hayırlısı! Birbirlerini, bizim kendilerini bildiğimizden iyi bilmeyecek değiller ya.. Nihayet. Koalisyonda bunlar kader ortakları.

tir. Dopingli atların ve, bu atlar tarafından kazanılsa dahi, bu yarışların akıbeti is» kimsenin meçhulü değildir.

Kıbrıs

Sular bulanıyor

Bir süredir eski şiddetini kaybetmiş olan Kıbrıs, anlaşmazlığı, geride bıraktığımız hafta içinde yeniden suyun yüzüne çıkmış bulunmaktadır. Bunun en önemli nedeni, Kıbrıstaki rum yöneticilerin seçim kanununda Kıbrıs Anayasasına açıkça aykırı değişiklikler' yaparak, türklerin ayrı liste ve ayrı seçimler düzenlemek hak. kını ortadan kaldırmalarıdır. Yapılan bu değişiklik sonunda türkler, kendi adaylarını kendileri seçmek imtiyazını kaybetmişlerdir. Başka bir deyişle. seçimler artık tek liste usulüyle ve birleşik olarak yapılacağına göre, çoğunluğu ellerinde tutan rumlar, Kıbrıs Meclisine, türkler tarafından tesbit edilen adayları değil, kendi istediklerini getireceklerdir. Bundan başka, gene Kıbrıslı rum yöneticiler tarafından alınan bir kararla. Kıbrıs rum milletvekillerinin görev süresi bir yıl daha uzatılmıştır".

Bilindiği gibi Makarios, bu değişikliği yapacağını bundan çok uzun bir süre önce açıklamışta. Fakat ondan kısa bir süre sonra başlayan ikili görüşmelerin yarattığı yenil hava içinde. Yunan hükümeti. Makariosu bu konuda daha dikkatli olmaya çağırmış ve Makarios da, Kıbrıs üzerindi» yeni bir buhran yaratacak nitelikteki bu değişikliği şimdiye kadar geeiktirkmiştir. Anlaşılan, Atinada son günlerde olup bitenler, Kıbrıslı rum lidere aradığı fırsatı vermiş bulunuyor. Papandreu hükümetinin baskısından kurtulur kurtulmaz ve Yunanistanda otorite buhranı belirir belirmez. Makarios istediğini yapıvermiştir.

Seçim kanununda yapılan değişiklik, milletlerarası andlaşmalarla çerçevelenmiş Kıbrıs Anayasasına indirilmiş en önemli darbelerden biridir. Fakat Makarios bir kere milletlerarası andlaşmalara sırtını dönmüştür ve bundan sonra bu huyunu değiştireceğine dair en ufak bir belirti de yoktur.

İki önemli ihmal

Makariosun geçen hafta yaptığı bu yeni oldu-bitti, Ürgüplü Hükümetini seçim öncesinde çok zor bir durumla bırakmıştır. Gerçi İnönü hükümetlerini "daha aktif bir politika" izlememekle suçlayan AP kanadı olayı büyük bir sessizlikte geçiştirmeye çalışmakta, Dışişleri Bakanlığı da ne olduğu pek iyi bilinmeyen bir takım "karşı tedbirter"den söz açmaktadır ama, bu arada türk dış politikasının son aylarda iki önemli yanlış yaptığı da kimsenin gözünden kaçmamaktadır.

Bu yanlışların birincisi ve hiç şüphesiz en önemlisi, ikili görüşmelere yanaşan Atinaya fazla belbağlamak olmuştur. Gerçi Kıbrıs anlaşmazlığının herşeyden çok bir türk - yunan meselesi olduğu ortadadır ama anlaşmazlığın düğümü Atinadan çok Lefkoşededir; Nitekim Türkiye de, meşru olduğunu kabul etmemekle beraber, Makarios hükümeti nezdinde bir temsilci bulundurmakla bu gerçeği açıkça kabul etmektedir. Ankara. Lefkoşe ile münasebetlerini Atinanın aracılığıyla yürütmeye kalkışmakla hem Atinanın Lefkoşe üzerindeki etkisini fasla gözünde büyütmüş, hem de Yunanistanda vuku bulacak bir hükümet değişikliği ihtimalini gözönüne almamış demektir. Nitekim, bugün Atinada işbaşına, açıkça. Zürih ve Londra antlaşmalarını, "kötü bir miras'" olarak nitelendiren bir Dışişleri Bakanı gelmiştir. Eğer Novas hükümeti güven oyu almayı başarırsa, Türkiyenin başına daha hayli dertler açılacak demektir.

Makarios
İş başında!

Ürgüplü hükümetinin Kıbrıs konusundaki ikinci hatalı davranışı kaynağını birincisinden almaktadır. Kıbrıs anlaşmazlığının çözümünde Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan ikili görüşmelere fazla ümit bağlandığı için, başka yollar denenmemiştir. Meselâ, Kibrisin Birleşmiş Milletlerin önünde olduğu, Plâza raporunun reddedilmesinden sonra, birdenbire unutulmuştur. Oysa, Türkiye bütün dikkatini ikili görüşmeler üzerinde toplarken Makarios da gözlerini Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun yeni toplantılarına çevirmiştir. Nitekim New York'taki temsilcisi Rossides, geçen hafta. Kibrisin yeniden Genel Kurul gündemine alınmasını istemiştir. Bu olay türk dış politikasını yönetenlerin nihayet gözünü açmış olmalı ki, Türkiye de geçen hafta, aynı yolda, fakat geriden gelen bir müracaatta bulunmuştur.

C.H.P

Büyük başın derdi

Bu hafta Pazar günü, sıcak bir İstanbul gününde otomobiller daha ziyade şehirden sayfiye yerlerine giderken bir siyah Chevrolet Maltepeden İstanbula gidiyordu. Siyah Chevroletdeki adamı hemen herkes tanıyor, saygıyla selâmlıyordu. Araba vapurunda, bilhassa kadınlar ve çocuklar elini öpmek için âdeta sıraya, girdiler, İsmet inönü, Parti Meclisinin o gün başlayacak toplantısına başkanlık etmek üzere şehire iniyordu. Parti Meclisi sahiden saat 10'da, salonu hem geniş, hem de serin olduğu için Beşiktaş İlçe Merkezi binasında seçim öncesinin en önemli toplantısına başladı. Toplantıya, iki üye Avrupada olduğu için 40 üye katıldı. Üyeler hemen yoğun bir çalışmaya giriştiler.

Öğleden önceki celse, onikiyi geçerekten bitti.Öğleden sonra komisyonlar çalışacak, akşamüstü tekrar umumî heyet toplanacaktı. İsmet İnönünün kabul etmesi gereken bazı kimseler vardı. Onlarla görüştü, sonra arkadaşları ona izin verdiler. İnönü Maltepeye döndü, saat iki civarında denize girdi, yemeğini yedi, bir süre istirahattan sonra kendisine verilmiş

olan raporların okunmasına geçti. İnönü gecenin geç saatine kadar çalıştı. Ama ertesi sabah, saat henüz on bile olmamışken gene Beşiktaş İlçe Merkezinde ve toplantı masasının başındaydı.

"— Sıkı çalışmak lâzım. Bu, en önemli toplantımızdır" diyordu.

Temel meseleler

Parti Meclisinin bu, seçimden bir önceki, toplantısıdır. Tabiî arada olağanüstü toplantılara çağırılması daima kabildir ama, aslında, bu toplantıda seçimlerin temel ve prensip meseleleri' görüşülecek, ötekinde adayların üstünde durulacaktır. Fakat adaylar, bilhassa kontenjan adaylığı' Beşiktaş toplantılarında da bahis konusu edilecektir.: Bu Parti Meclisi hangi illerde -kontenjan adaylarının hangi sıralarda ve kaçar tane olarak gösterilmesi gerektiğini karara, bağlayacaktır. Meselâ, denilecektir **iki:** "İstanbulda üç merkez kontenjanı adeti bulunacaktır ve bunlar 3., 4. ve 5. sırayı işgal edeceklerdir." Bu husus ilin özelliği, C.H.P."nin oradaki kazanıma şansı, çıkarması muhtemel milletvekili sayısı gözönunde tutularak kararlaştırılmaktadır. Gelecek toplantıda Parti Meclisi, bu adayların isimlerini tesbit edecektir.

. Fakat Genel Merkezin milletvekili seçme yetkisi bu kontenjanla bitmemektedir. Milli Bakiye, Genel Merkez lere bir hak daha tanımaktadır. Seçimler yapılıp bittikten sonra, artık oylar Genel Merkezlere bir hak olarak verilmekte, bunlar da değerlendirilmektedir. Artık oylar, bir milletvekili çıkarmaya yetmediği halde o partiye verilmiş bulunan oylardır. Bunlar Genel Merkezlerin emrinde, birleştirilerek milletvekilliğine, yeter sayıya göre tekrar bölünmektedir. Bu oylarla kimlerin milletvekili olacağını da Genel Merkez tâyin etmektedir. Ancak o sınıf kontenjanın bir şartı vardır: Seçilecek kimsenin listede bulunması şarttır.

İnönünün tavsiyesi

Bundan dolayıdır ki İsmet İnönü, geçenlerde bir Karadeniz şehrinde keşif gezisi yaptıktan sonra alafranga halleriyle her halde kendisinde fazla şans görmemiş bulunan bir eski Bakanına, bu eski Bakan merkez kontenjan lığından pay istediğinde:

"— Yoklamaya girip önce listeye dahil olmak lâzım. Hangi sırada bulunursa bulunsun" dedi.

Gerçekten de millî bakiye, nisbî temsil dolayısıyla âdeta kendilerinde hiç şans kalmamış liste sonlan mensuplarını kamçılayacak ve onları liste başıymış gibi çalışmaya sevkedecek bir dopingtir. Bir defa, liste ne kadar fazla oy alırsa artık oyun da artması ihtimali o derece fazlalaşmaktadır. İkincisi, Genel Merkez tabiî, bir ilde en fazla çalışmış olan liste mensubunu o ilin adaylığına -millî bakiye adaylığına- gösterecektir. Bu, "ben nasıl olsa seçilmem" tembelliğine karşı bir ilâç olacaktır.

Beşiktaştaki çalışmalarda, en ziyade, temel meseleler üzerinde duruldu. Bunlar iki kısımdı: Seçim tekniğiyle ilgili olanlar ve seçimin umumî . havasıyla ilgili olanlar. Teknik meseleler aday yoklamaları, propaganda gezilerinin programları, afişler, yayın yoluyla çalışmalardı. Seçimin umumî havası ise, C.H.P.'nin savunacağı fikirlerle belirecekti. Beşiktaş toplantılarında bu bakımdın Partinin her zamankinden şanslı bulunduğu neticesi ortaya çıktı. Bütün partiler içinde sadece CH.P. bir takım elle tutulur, gerçekçi tezleri halka bildirecekti. Bunların başında, tabiî, Toprak Reformu ile Petrol Kanunu geliyordu. Devletçiliğin izahı bu iki ana konunun çerçevesini çizecekti. Beyannameye girecek devletçilik izahının ana hatlarını Turhan Feyzioğlu hazırladı. Devletçilik anlayışının izahı bu seçimlerin bir bakıma ruhunu teşkil edeceği için üzerinde önemle duruldu. CHP-'nin devletçiliği ne devletçiliği fiilen ortadan kaldıran ve aslında bir XIX. Asır liberalizmi mânasını taşıyan uydurma devletçilik olacaktı, ama ne de ancak otoriter ve totaliter siyasî sistemlerle yürütülebilen bir devletçiliğin katılığına sahip bulunacaktı. Beşiktaşta çalışanlar bu satırlar yazılırken düşündükleri devletçiliği en iyi ifade edecek formülün peşindeydiler. Bu, hayatiyeti olan, dinamik, fakat cevval bir devletçilikti.

C.H.P. lideri **İnönü** **ve** yardımcısı Satır
Büyük başın büyük derdi olur

Yan kuvvetler

Bugün C.H.P. içindeki büyük mesele, A.P.'nin seferber ettiği "hacı ve hoca" kuvvetine karşı bir "gençlik ve öğretmen" kuvvetini seferber etmek, Anadoluyu onlarla taramak, aslında akliselim sahibi, fakat aydın olmayan büyük kütleyi uyandırmaktır. Beşiktaşta bir gerçek belirdi: A.P. sadece, antitezlerle 1965 seçimine girmektedir, Eline bir demir kırat almıştır, bununla eski D.P. olduğunu söylemektedir. Yaptığı propaganda kendisi iktidara gelirse şu meselenin şöyle, bu meselenin böyle halledileceğini söylemek değildir. A.P, hep "şu komünisttir", "bu dinsizdir" diye hisleri kamçılamaya çalışmakta, bir de eski DP.'nin verdiklerini halka vereceğini bildirmek, tedir; din, memura karşı parti himayesi, bol kredi, kanunlara taviz, ucuz ve kolay para. Ancak Anadoluda, 1960 tecrübesinden sonra geçen beş yıl içinde demir kıratın sadece tatlı hayaller getirdiğini sanmak hatadır. Geniş kütleler bu din, bol kredi, kanunlara tâviz ve bilhassa ucuz para, kolay paranın başa ne iş açtığını hatırlamaktadır. Bu kütlelerin bir defa daha eski yola sapmaya ne derece istidatlı olduğu meçhuldür.

CH.P.'nin "gençlik ve öğretmen" kuvvetine ihtiyacı, buradan doğmaktadır. Başta İsmet İnönü, C.H.P.'lilerin kanaati, yurt iyi taranır da halik iyi aydınlatılırsa demir kırata binmek heveslilerinin çok azalacağıdır. Bu seçim, belki de senelerdir C.H.P.'nin halka söyleyecek çok şeyi olduğu bir seçimdir. Komünistlik isnatları, bir belirli-nisbette zarar da verse, kolay reddedilmeyecek bir itham değildir. C.H.P. li hatipler ve bilhassa taze kuvvetler şu temayı İsleyeceklerdir:

"— Bize komünist diyorlar. Neden? Topraksız köylüye toprak vereceğiz de, ondan, Üç yıldan fazla iktidarda kaldık. Ne komünistliğimizi gördünüz. Milliyet, din, aile mefhumu.. Bunların hepsi, en ziyade bizim devrimizde güven altına alındı. Ama şimdi, sıra Toprak Meselesine geldi ya, toprak ağaları bize komünist diyorlar. Haltetmişler! Neden komünistmişiz? Türkiyenin petrollerinin yabancılar elinde yağma edilmesini istemediğimiz için.. Yok, yağma mı ettirecektik? Buna komünistlik der misiniz?"

Aydınlıkta bir seçim. Berrak bir seçim. Seçimlerin havası itibariyle Beşiktaşta revaçta bulunan fikirler ve projeler bunlardır. Her halde toplantı. Seçim Beyannamesi üzerinde mutabakata varılarak bitecektir. Ondan sonra bütün adaylar ve propagandacılar bu beyanname ve kendilerine verilecek metinler üzerinde çalıştıktan sonra memleketin dört köşesine dağılacaklardır. Memleketin çeşitli köşelerinden Beşiktaş toplantısına gelenler, hemen her yerde halkın elle tutulur meselelerle ilgilendiğini, yok altı okmuş, yok demir kıratmış, bunlarla fazla uğraşmadığını söylemişlerdir ki bu, CHP'nin Genel Kurmayında ümitler yaratmıştır.

C.H.P. Meclisi çalışma halinde

Full time

Ancak C.H.P,'nin sütten çok ağızı yandığı için bu yoğurdu üfleyerek yemek temayülü hâlâ Beşiktaş toplantısına hâkimdir. CHP. de, geçen seçimlerde olduğu gibi rakibi küçümseme merakı bu seçimlerin arefesinde görünmemektedir. Tabiî orada da -Saadettin Bilgiç gibi yüzde 65'lerde dolaşılmasa bile- yüzde 55 rakkamı -Süleyman Demirelin ağızında dolaştığı gibi- dolaşmaktadır.

Her halde, Beşiktaş toplantılarında bedbin bir havanın mevcudiyeti bu haftaki çalışmalar boyunca hiç hissedilmedi.

C.K.M.P.

"G+30"

Bugünlerde, Yüksel Caddesiyle Konur Sokağın birleştiği köşedeki iki katlı binada, bazı emekli subaylar, başarıyla düzenledikleri bir manevranın meyvalarını tatmak üzere olduklarını düşünerek, memnuniyet ve sabırsızlıkla ellerini ovuşturmaktadırlar. Bu emekli subayların sayısı düzineyi bulmakla beraber, ilk safta yer alan üç kişidir: Müstafi Binbaşı ve CKMP Genel. Başkan Vekili Mustafa Kepir, emekli Albay ve CKMP Genel Sekreteri Fuat Uluç, emekli Albay ve CKMP Genel Müfettişi Alparslan Türkeş...

CKMP Genel Karargâhındaki -pardon, Genel Merkezindeki- manzara öyle bir manzaradır ki, gözler gayrıihtiyari, manevra dürbünlerini, sahra telefonlarını, sten tabancaları ve hâki manevra üniformalarını aramaktadır. Fakat disiplinli bir karargâh özelliği ve kokusunun dışında bu malzemelere rastlanmamakta, aksine, lâcivert elbiseler, gösterişli kravatlar ve briyantinli saçlar insanı şaşırtmaktadır. Tavır ve hareketler askerce, fakat kılık kıyafet politikacı kıyafetidir. Bütün, bunların anlamı, şu günlerde kimsenin meçhulü değildir. Bilinmektedir ki, 27 Mayısın hızlı, otoriter ve kudretli Albayı Alparslan Türkeş, hayli maceradan sonra, politikaya atılmıştır ve CKMP'yi ele geçirmeye uğraşmaktadır. Ancak bu bilginin eksik olduğu, CKMP Genel Karargâhına .pardon, Genel Merkezine- yapılan bir ufak zi-

yaret neticesi hemen ortaya çıkıvermektedir. Türkeş, sanıldığı gibi, CKMP'yi ele geçirmek için uğraşmamaktadır. Zira CKMP artık, Türkeşin elindedir.

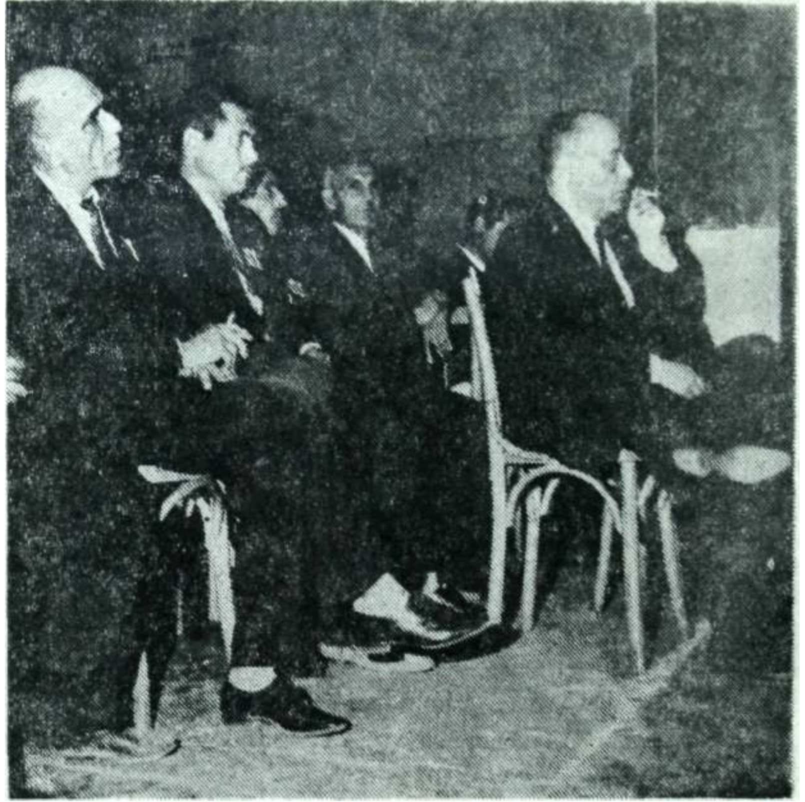
Türkeşe karşı "Eskiler" adıyla mücadele açanlardan biri, Genel Başkan Vekili Kepir ile Genel Sekreter Ulucun kesin olarak Türkeş taraftarı olduklarını ifade ettikten sonra, partinin sevk ve idare organı olan Genel İdare Kurulundaki durumu da şu veciz sözlerle ortaya serdi:

'"— Biz Genel idare Kurulunda, Oğuz ve Kafimin istifalarından sonra yedi kişiye düştük...'»

CKMP Genel İdare Kurulunun yirmi kişiden meydana geldiği düşünülürse, Türkeşin. bugünkü kuvveti ve kudreti anlatılacaktır. Türkeş. ve taraftarları, CKMP Genel Karargâhında kendilerinin haberi olmadan kuş uçamıyacağını, aralarına çaşıt -Orta Asya,dilinde casus demektir- sokmadıklarını kesinlikle söylemektedirler.Türkeş ve arkadaşları, 30 Temmuz Cuma günü -bu tarih, son günlerde nedense, "G+30" diye anılmaktadır. Büyük Sinemada yapılacak olağanüstü Genel Kongreye bu şartlarla gitmektedirler.

Kuzu postuna aldananlar

Bir zamanlar minik" CKMP'nin yönetilci kadrosunu teşkil edenler şimdi, şaşkınlık içinde, derlenip toparlanmaya ve hışmına uğradıkları "Belâ'dan kurtulmağa çabalamaktadırlar. Hasan Dinçeder, Ahmet Oğuzlar ve İrfan Baranlar birleşerek bir parça kuvvet sağlamak ve Genel Kongreye bölünmeden gitmek için karar almışlardır. Ancak, karşılaştıkları bir emrivaki onları çok güç-duruma sokmuştur. Bu emrivâkinin adı Ahmet Tahtakılıçtır. Türkeşin eski CKMP'lilere "köhneler" demesinin Teşkilâtta yarattığı tepkiden faydalanmak için kendilerine "Eskiler" adını veren bu grup, daha önceleri Türkeşin karşısına Hasan Dinçari aday olarak çıkartmak kararını vermişken, Genel Kongreye bir haftadan az bir zaman kala Tahtakılıç, kimseye danışmadan Genel Başkanlığa adaylığını ilân ediverdi. Eskiler, bölünmemek uğruna Tahtakılıçı benimsemek zorunda kaldılar. Nevar ki Tahtakılıç, bu haftanın ilk günü yaptığı basın toplantısında, kendisini destekliyenleri hüsrana uğratıverdi. Zaman zaman kahkahalar arasında devam eden bu basın toplantısında Tahtakılıç, CKMP içinde açılan mücadeleden

Dinçer Grııpu C.K.M.P. de toplantı halinde

Maça kızı

çok, insan haklarından, İkinci Dünya Savaşından, hukuk rejiminden ve Anayasa Mahkemesinin zorunluğundan söz etti, yani dağ fare doğurdu. Türkeş aleyhinde lâf etmekten dikkatle kaçman Tahtakılıç bir ara. "Türkeşle şu, şu , şu noktalarda mutabıkız..." diye saymağa başlayınca, bir TRT muhabiri dayanamadı ve sordu:

"— Yâni beyfendi, Türkeşle fikir birliği halinde bulunduğunuzu mu söylemek istiyorsunuz?"

Bu sorunun cevabı kem-kümden ileri geçmeyince, bir başka gazeteci:

"— Beyfendi, siz bir mücadele açtınız mı?" diye sordu ve Tahtakılıç tan şu karşılığı aldı:

"— Hayır!"

"Eskiler"in bir başka şanssızlığı da -ki Türkeşin en büyük kuvveti budur-, oynıyacakları oyunun kaidelerinin hasımları tarafından tesbit edilmesidir. Türkeşin hakimiyetindeki Genel İdare Kurulu, Tüzüğü yorumlama yetkisine dayanarak, mücadelenin şeklini, kendilerine büyük fayda sağlıyacak şekilde tespit etmiştir. Genel İdare Kurulunun dumanı üzerinde bir tefsir kararma göre. olağanüstü Genel Kongreye, müteşebbis heyet halindeki iller de kongresini yapmış iller kadar delege göndereceklerdir. Meselâ Adana sadece il merkeziyle bir öd ilçede müteşebbis heyet halinde bir teşkilâta sahip olduğu halde, sanki bütün ilçeleriyle teşkilâtlanmış gibi kabul edilecek ve Genel Kongreye 50'nin üzerinde delege gönderecektir. CKMPnin bütün Türkiyede teşkilâta sahip olduğu 52 ilden 25'inin Alparslan Türkeş Parti Genel Müfettişi tâyin edildikten son ra müteşebbis heyet halinde ortaya çıktığı ve bu müteşebbis heyetlerde aşırı milliyetçiler ile Komünizmle Mücadele Dernekleri mensuplarının görev aldıkları düşünülürse. Büyük Kongrenin hangi şartlar altında yapılacağı anlaşılır

Bu şekildeki kongre hazırlığı, AP Büyük Kongresi öncesinde, Türkeşle fikir ve çalışma usulü yakınlığı bilinen Saadettin Bilgiçin yürüttüğü faaliyete fazlasıyla benzemektedir. Hatırlanacaktır, Bilgiçin kongre öncesinde bu yollarla sağladığı çoğunluğu kırmak için, büyük sermayenin dozajı **kuvvet-**

li tutulmuş takviye enjeksiyonu gerekmişti.

CKMP iktidara namzet bir parti değildir. Bu bakımdan, büyük sermayenin CKMP Büyük Kongresine olağanüstü bir ilgi göstermesi, kuvvetler dengesini değiştirecek müdahalelerde bulunması beklenemez. Bu yüzden de, ihtilâlci metodlarla önceden çantaya konmuş oylara karşı Hasan Dinçer ve arkadaşlarının ne kadar etkili olabilecekleri karanlıkta-kalmaktadır.

Karaborsa

Vurguncunun özlemi

(Kapaktaki hortlak)

İstanbulun en hararetli iş muhitlerinden biri olan Perşembe Pazarında. bir büyük tüccarın yazıhanesinde, eski DP milletvekillerinden biri, karşısındaki, işsizlikten ve parasızlıktan ağlarcasına şikâyet eden iş adamına:

"— Merak etme. Bizim çocuklar bu seçimlerde muhakkak iktidara gelecekler.İşte sen o zaman gör, iş nasıl olur! Bütün tahsisler bizde toplanacak! Tabiî, paralar da... Şunun şurasında ne kaldı? Biraz sabrediver" şeklinde nasihatte bulunuyordu.

Kayseri hapishanesinden önceki yıl çıkmış sabık DP milletvekilinin sözleri, bugün birçok AP'li ve AP'ye mütemayil iş adamının gönlünde yatan arzunun tam bir ifadesidir.

Kendisini Türkiyenin 1960'dan sonra aldığı yeni çehreye uyduramamış veya uydurmak işine gelmiyen, piyasa denilen ticarî sahaları dolduran tüccar ve küçük sanayiciler, AP iktidarından çok şeyler ümid etmektedirler. Onlarca piyasanın düzelmesi demek, memleketin sağlam, istikrarlı bir ekonomiye kavuşması değil, her mahallede birkaç milyoner yetişmesi demektir. Gönüllerinde yatan, tâ 1958'den önceki devirlerdir: Gene enflâsyonist bir politika takip edilecek, mal ortadan kalkacak ve tüccar, iktidar çevrelerindeki yatanları vasıtasile, kimsenin bulamadığı malı ele geçirip stok yapacak, sonra da deposundan gizli gizli çıkarıp, yalvaran müşteriye satacak, cebi dibi dizi banknot demetleriyle dolacak... Ama öte yanda türk ekonomisi, kurtarılması imkânsız bir çıkmaza giriyormuş, kimin umurunda!

1960 ihtilâlinden ve üçbuçuk yıllık CHP İktidarından bu yana köprülerin altından çok su geçmesine ve Türkiyede çok şeyin değişmiş olmasına rağmen. İş çevrelerinde birçok kimse, safçasına, bu hayallere kapılmıştır. Bunların AP'nin yanında olmasının tek sebebi de, kendilerince "altın devir" olan DP iktidarındaki vurgun imkânlarının tekrar açılacağı inancıdır.

Şu avanslar meselesi .

Bu inanç mesnetsiz değildir. Bütçenin reddi suretiyle olağanüstü şekilde vukubulan iktidar değişikliğinden sonra, Hükümetin yeni temsilcileri, iş çevrelerine göz" kırpmağa başlamışlardır. İş ve politika çevrelerinde, eski güzel günlerdeki kolaylıkların çok yatan bir zamanda her bakımdan başlıyacağı söylentileri yayılırken. Hükümetin resmî ağızları da imalı ifadeler kullanmağa, erbabının çok iyi bileceği masum görünüşlü haberler vermeğe başlamışlardır. Müteahhit avanslarına dair verilen haber, bu masum görünüşlü göz kırpmalardan birisidir.

Yeni İktidarın Bayındırlık Bakanı Orhan Alp, haftanın başında Pazartesi günü Ankarada, bir AKİS mensubuna şu açıklamayı yaptı:

"_ Piyasa durumunu tetkik ediyoruz. Müteahhitlerimizin ve iş adamlarımızın karşılaştıkları zorlukları ve ihtiyaçları testti ediyoruz.Önceleri müteahhitlere yüzde 30'a kadar verilebilen, fakat bizden önceki İktidar zamanında yüzde 10'a indirilen avansların yine yüzde 30'a çıkarılmasını uygun gördük. Bu çalışmalar benim Bakanlığımın bünyesindeki Karayolları gibi teşkilâtlarla, Enerji Bakanlığı bünyesindeki Devlet Su işleri tarafından ayrı ayrı yapılmaktadır. Fakat gerektiğinde çalışmalar birleştirilmekte ve istişare edilmektedir."

Bu haber, eski devirdeki bellibaşlı milyoner yaratma çarklarından birinin daha dönmeye başladığım ortaya koymaktadır. Madalyonun diğer yüzü şöyledir: 1960 öncesinde bu müteahhit avansları, piyasada büyük vurgun çevirmek isteyenlerin ihtiyacı olan ilk sermayenin elde edilmesinde başlıca imkân olarak kullanılmıştı. Şu veya bu yolla bir banka teminat-mektubu ele geçiren ve bir büyük ihaleyi gerçeklerin altında ucuz fiyat vererek alan vurguncular derhal avans çekerek, büyük dalaveralarına başlıyorlardı. Meselâ 30 milyonluk bir ihaleyi kazanan vurguncu müteahhit, bunun yüzde 30'unu avans olarak çekerek bir kalemde 10 milyon liralık bir sermayeye sahip olabiliyordu. Eğer niyet, taahhüt edilen işi yapmak değil değri yollarla çabucak zengin olmaksa -ki yıllarca bitmeyen devlet inşaatlarının çokluğu bu niyettekilerin oranını ortaya koymaktadır- bu para, ortam da müsaitse, karaborsaya veya bir önceki maceraya ait borçların kapatılmasına, yahut son derece lüks bir hayata yatırılıyordu Eski devirde de-

Özel sektör ve Başbakan Yardımcısı Demirel
Çekilin, öcü var!

mir, çimento veya çinko karaborsası Tapanların çoğu başlangıç sermayesini bu yolla elde etmiştir.

CHP İktidarı devrinde, bu bozukluğun Önlenmesi İçin tedbir aranmış ve neticede; Maliyenin de tavsiyesiyle, müteahhitlerin avans çekme imkânları yüzde 10'a indirilmiş, bu avansın verilmesi sıkı kontrola bağlanmıştır, Avans olarak verilen para kargılığında inşaat malzemesi alınıp alınmadığı tahkik edilmiş, bu yolla devlet inşaatlarının; yâni yatırımların normal bir sürate girmesi sağlanmıştır. Yeni İktidar ise, güç belâ kapatılabilen bu vurgun yolunu, daha koltuğa oturur oturmaz açmak yolunu tutmuştur. Bu yol açılınca, aklı başında herkesin bildiği sonuçların gecikmiyeceği ekonomik bir gerçektir;

Bir demir ticarethanesi
Vurgun başlayınca-'

Buyurun cenaze tutmasına!

Niteklm ÂP'nin ve minik ortaklarının şu kısa iktidar devrelerinde karaborsa belirtileri derhal başlamıştır. 'Gerçi bugün, Türkiye piyasasında birçok mal bol bol bulunmakta ve satıcısının elinde dahi kalabilmektedir, Hattâ bazı kesimlerde ma! fazlalığından doğan vadeli satışlar o kadar artmıştır ki, bu kredi müessesesi dünyanın hiç bir memleketinde görülmeyen şekilde işlemeye ve çok uzun vadeli bonolar piyasada dönmeğe başlamıştır

'(Akis: 457)

Rekabetin en hızlı olduğu sahalar tekstil ve ilâç sanayiidir. Bu sahalarda karaborsa bugün için mümkün değildir. Bilhassa tüketim mallarının imalinde gelişen türk sanayii de bu alanda vurguna elvermemektedir. Ancak yatırım mallarını ve inşaat malzemesi bakımından durum hiç de iç açıcı değildir. Meselâ demir piyasasında durum,"1960 öncesini hatırlatır şekilde gelişmektedir.

Piyasanın inşaat demiri ihtiyacını sağlayan Karabük Fabrikaları 1965 programında 544 bin ton mayi maden imal edeceğini bildirmesine rağmen, her yıl olduğu gibi bu yıl da imalâtını 100 bin ton eksiğiyle gerçekleştire, çektir. Bu durum, inşaat demiri piyasasında bir endişeye ve stok eğilimine sebebiyet vermiştir. Sanayiciler, Mart ayında, Karabük Fabrikasının vaadettiği istihsali gerçekleştirmesine imıkan olmadığının tesbit edilip gerekli tedbirlerin alınması için Hükümete başvurmuşlardır. Ancak bu durumu sanayicilerle beraber, hattâ onlardan da önce tesbit eden demir piyasasından beş büyük vurguncu tüccar. Karabüke. ihtiyaçlarının çok üstünde demir sipariş vererek, depo etmişlerdir. Hükümet Karabüklün imâl edemediğini ithal etmekte ağır davranınca. bu beş tüccarın ekmeğine yağ sürülmüş ve demir birdenbire 180 kuruştan 210 kuruşa çıkmıştır. Bu fiyat artışı devam etmekte, bazı yerlerde kiloda 80 kuruşa kadar ulaşmaktadır, önceden de-

İlyas Seçkin
Dikkatli bir göz ,

miri depo eden tüccarlar kiloda en az 30 kuruş daha fazla para kazanmışlar dır. Hükümet ise ancak Temmuzda kendine gelebilmiş ve anlaşmalı memleketlerden 7 milyon dolarlık kütük demir ithalini kararlaştırmış ve tahsisleri dağıtmıştır. Fakat bu demirin yurda girmesi iki-üç ayı bulacaktır. İki-üç ay sonra hem piyasaya bol demir geleceği ve hem de inşaat sezonu biteceği için demir fiatları tekrar eski seviyesine düşecektir. Fakat bu müddet içinde, yatırım faaliyetleri herhalde parlak şekilde yürümiyecektir. Demir fiyatlarının yükselmesi, inşaatları derhal etkileyen bir olaydır. Bu yüzden birçok yatırım, ilk tahminlerin çok üzerinde bir meblâğla tamamlanabilecek ve çok durumlarda bu yılki bütçeye konulan tahsisat, demir fiyatları sebebiyle bu yılki inşaat kısmının tamamlanamamasıyla sonuçlanacaktır. Üstelik, bu müddet içinde açıkgözler partiyi vurmuşlardır. Fiyat yükselmesi plâstik piyasasında da görülmüştür. Ancak bu, 15. kotaya plâstik ham maddesi konulmak suretiyle, vurguncuların cebine fazla para akmadan halledilmiştir.

Kalay fiyatlarındaki yükselme, bir başka ilgi çekici belirtidir. Kalayın kilosu son zamanlarda 36 liradan 94 liraya fırlayıvermiştir. Bu alanda da büyük stoklara gidildiği ve bir süre sonra fiyatların daha da artacağı sanılmaktadır. Suni gübre fiyatları 40-50 kuruş kadar yükselme göstermiştir. Çimento satışlarında bir buhrana delâlet eden tezahürler inşaatçıları hayli korkutmaktadır. Eskiden satışlar yüzde 10 peşinle yürürken, son zamanlarda satıcılar yüzde yüz peşin istemeğe başlamışlardır. Bu gelişmeleri çok yakından izleyenlerden CHP'li İlyas Seçkin buna benzer örneklerin art tırılabileceğini ifade etmektedir,

Gidişat nereye?

Herhalde, bu gidişin sonu parlak değildir. On yıllık bir tahribattan sonra, zorla canlandırılan bir ekonomi, müteahhit avanslarındaki Hükümet kararına benzer müdahalelerle devamlı surette altüst edilecek olursa, bazı ekonomik kurallar sonuçlarını çok çabuk ortaya koyacaklardır. Bunun sonu, stok eğiliminin artması, karaborsanın daha geniş sahalara yayılması, fiyatların her sahada alabildiğine yükselmesi ve nihayet enflâsyondur. Ankara ve İstanbul fiyat endekslerinde görülen yükselmeler, Maliye Bakanının, şimdiden, Bütçenin büyük bir açık vereceği yollu karamsar haberleri hiç iyi işaretler değildir. Başbakan Yardımcısı Demirelin olanları görmezlikten gelen iyimser beyanları ise tehlikeli gidişe revnak vermektedir.

İşte tüccarın özlemini çektiği bu gibi olaylardır. Ancak, CHP devrinde kurulan idare ve dış ticarette uygulanan kota sistemi ile geçim endekslerine tesir edecek bir karaborsa yaratmaya imkân görülmemektedir.

Diğer yandan, DP devrinin büyük işler çeviren mahir iş adamları Ankarada karargâhlarını tekrar kurmuşlardır. Bunlar türlü kombinezonlarla, bazı büyük ihtiyaç mallarının ithalini tekellerinde tutmağa, dolayısiyle suni fiyat artışları yaratmağa çalışmakta ve AP "iktidarındaki Ticaret ve Sanayi Bakanlıklarında daha rahat oyunlar çevireceklerini umduklarından bu partiyi şiddetle desteklemektedirler. AP'yi tutan gazeteleri finanse eden ve yaşamalarını sağlayan hep, bu gelecekten büyük kazançlar bekliyen iş adamlarıdır. İstanbulda çıkan Haber gazetesinin finansmanını da eski DP milletvekillerinden ve İstanbul piyasasının çok iyi tanıdığı iş adamlarından Mıgırdıç Selefyan üzerine almıştır. Selefyan şimdiye kadar bu gazete için 800 bin lirayı aşkın para sarfetmiştir. Bu çok zeki iş adamı için sarfedilen paranın her kuruşu muhakkak ki, geleck için bir yatırım olarak kabul edilmektedir.

Ankarada kurulan karargâhlar ve iş çevirmek için çıkarılan gazeteler, hiç, de etkisiz değildir. Hele bir hükümette en büyük ihaleleri dağıtan dairenin -DSİ'nin- başındaki Enerji Bakanı ile devletin bütün iktisadî politikasına, el atmış Başbakan Yardımcısı eski birer müteahhit iseler, bu etkinin . hangi derecelere ulaşabileceğini tahmin güç değildir!

Orhan Alp
"..sirkatin söyler"

Bu rezalete kim «dur» diyecektir?

Şu anda Türkiyede, bir uçak yolcusunun ne zaman, nereye gideceği hakkında hiç bir bilgi yoktur..Adına Türk Hava Yolları denilen, türk milletine yılda milyonlarca lira zarara malolan ne bir Umum Müdürü, hatta ne bir sarar organı bulunan, şirket mi yoksa iktisadi devlet teşekkülü mü olduğu dahi bilinmeyen bu müessese bütün ipleri elden kaçırmış haldedir. Uçakların ne zaman kalkacağı tamamile meçhuldür. Her gün, Türkiyenin her hava alanında, yolcular dizini dizim beklemekte ve bu secim arefesinde, bir hava yolunu işletemeyen bir iktidarın memleketi nasıl idare edeceğini derin derin, en sabırsızlan ise ağızlarına geleni söyleyerek sormaktadırlar. Mussolini 1920lerin İtalyasında. trenleri zamanında kaldırıp zamanında vardıracağı vaadiyle iktidara gelmiştir ve iktidarda ilk işi bu vaadini tutmak olmuştur.

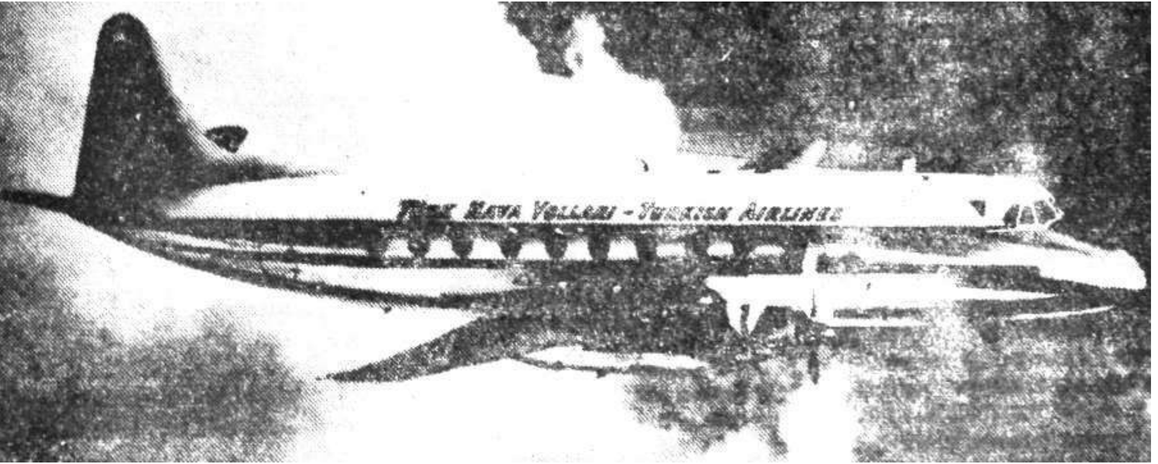
Nitekim, T.H.Y'ndaki bu inanılmaz kepazelik geride kalan hafta içinde âdeta bir siyasî skandale sebebiyet vermiş ve Pakistan Dışişleri Balkanı Yeşilköyde bir saat bir çeyrek uçak, Ankarada da bizim Dışişleri Bakanımız. Pakistan Büyük Elçisi ve resmi bir heyet aynı süre Pakistan Dışişleri Babanını beklemiş, Türkiye - İran - Pakistan arasında yapılan toplantıların tehir edilmesine zaruret hasıl olmuştur. İstanbuldan Ankaraya 12'de kalkması gereken uçak bir saat bir çeyrek geç kalkmıştır. İstanbul - Ankara yolu zaten bir saatlik bir uçuştur. Bir saatlik uçuş mesafesinde bir saat bir çeyreklik gecikme bizim hava yollarımızın şeref madalyasını teşkil etse yeridir.

Fakat Ankarada bekleyenler Pakistan Dışişleri Bakanını karşılayacak olanlardan ibaret kalmamıştır. O uçağın 13.30"da Ankara - İstanbul seferini yapması gerekmekteydi. O seferin yolcuları alanda perişan olmuşlardır. İstanbuldan o uçakla gelen Adana yolcularını bir başka uçağın Adanaya götürmesi lâzımdı. Adananım İstanbuldaki yolcuları İstanbulda, Ankaradaki yolcuları Ankarada küfürler ederek beklemişlerdir. İstanbuldan Ankara - Samsun - Trabzon seferini yapacak olan uçak da kalkamamıştır. Onlar da saatlerce alanlarda T.H.Y.'na da, onun bağlı olduğu büyüklü küçüklü makamlara da iltifatlarını esirgememişlerdir.

T.H.Y. iki hafta önce bu dergide çıkan ve durumu belirten yazı üzerine ilgi göstermiş, personel dairesi müdürünü göndererek hem özür dilemiş, hem de bir izahat vermeye çalışmıştır. Bu yaz aylarında yolcu sayısı çok artmıştır, halbuki elde kâfi uçak yoktur, bütün uçaklar havadadırlar, buna rağmen İhtiyacı karşılamamaktadırlar, en ufak bir arıza bütün seferleri altüst etmektedir, nitekim gecikmeler son zamanlarda büyük nisbette artmıştır. Ama T.H.Y. durum bu iken, yani iç hatların ihtiyacını karşılayamazken niçin bir çok uçağın "dış hat" adı altında ya boş gidip geldiğini, ya da dolmuşçuluk yaptığını -o da. bizim işçilerimizin sayesinde- anlatamamıştır. Bu dış hatlar, sebep oldukları maddi külfetin yanında, bizim için bir de alay vesilesi olmaktadırlar. En yeni jetlerin işlediği bu hatlarda Türkiyenin Viscount'larla gövde gösterisine kalkışması bayrağımın düpedüz hakarettir.

Başbakan Ürgüplü tarafsız Ulaştırma Bakam arıyor. Bakandan önce TH.Y.'na bir Genel Müdür bulmalı, "dış hat" kepazeliğinin derhal durdurulması ve bütün uçakların kifayetsiz iç hatlara tahsisini emretmeli, idare ettiği Türkiyede hiç olmazsa bir uçak şirketini işletebildiğini göstermelidir. Bu intizamsızlık yarın, öbür gün büyük felâketlere de yol açabilir. Bunun sorumlusundan Türkiye fena hesap sorar. Hava personeli, yer personeli ellerinden geleni yapmaktadırlar. O rezalet Çarşamba günü Ankara hava alanında 15 dakika içinde uçak boşaltılmış, uçak yüklenmiş, uçak sefere hazır hale getirilmiştir. Ama bu, bir saat bir çeyreklik gecikmenin ancak birbuçuk saat ol. masını önlemiştir. Yoksa, uçaksız hava hattı fişletmenin sırrına kimse henüz erememiştir.

Hele Genel Müdürsüz, karar organsız uçak şirketi hiç görülmemiştir. Bu rezalete "dur" diyecek bir kimsenin mutlaka çıkması lâzımdır.

Bir T.H.Y. uçağı havada
"Ne saman geleceksin ?"

D I Ş G E Z İ L E R

Rusya

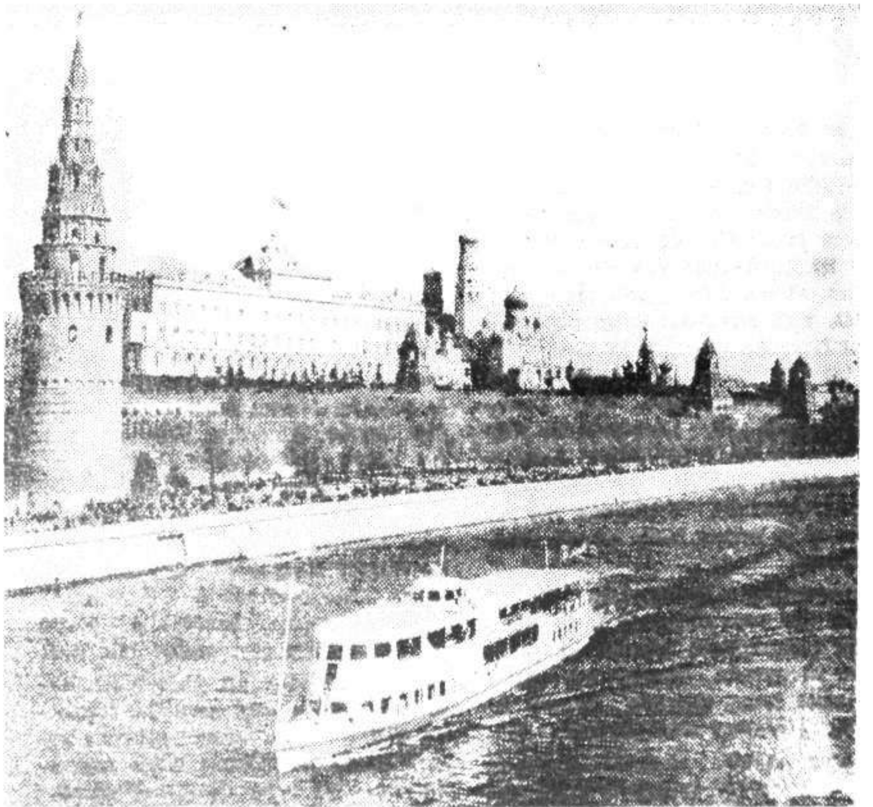
Gene o cuma

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetlerinin Gazeteciler Birliği bir dev teşekkül. 40 bin üyesi var, Sovyetler Birliğinin her tarafında şubeleri mevcut. Daha doğrusu, bütün mahallî Gazeteciler Birlikleri ona bağlı. Bu, mahalli Gazeteciler Birliklerinin Genel Sekreterleri beni, gittiğimiz yerlerde ağırladılar. Bâkûda azeri Oktay Salamofla kırk yıllık dost gibi türkçe konuştuk, anlaştık. Ayrılırken Oktay neredeyse ağlayacaktı. Soçide Arustamenkoyu daha az gördüm. Leningradda Genel Sekreter bir kadındı: Regina Biello. Bana ve karıma karşı çok iyi davrandı .Bir gün içinde bütün Leningradı bize göstermek için paralandı, Sibiryanın göbeğindeki İrkutskta, Venyamin Mikhailoviçten Sibiryaya giden bir yabancının duyabileceği en büyük iltifatı aldım. Erkek erkeğe bir geceden sonra Venyamin, mihmandar ve tercümanımız Leonide "Amma adam! Sibiryalı gibi içiyor.." demiş. Leonid "Artık Sibiryada sırtın vere gelmez" diyordu. Sahiden de, Venyamin tam bir eski ahbap gibi davrandı. Bütün bu Genel Sekreterlerin bir tek ortak özellikleri vardı: Hepsi Komünist. Parti üyesiydiler. Onlarla geçen günlerim, halas bir komünistin ne olduğuna bir doğru teşhis koymama yardım ettiği için ayrıca istifadeli oldu. Ama, itiraf ederim ki, hepsi de, "insan olarak cana yakındılar.İnanç" ayrılıkları, bir küçük mesafenin ötesinde fazla mâna ifade etmiyor ve aslında iyi olan insan -yani, menfaati' bahis konusu olmadığı zaman aslında iyi olan insan- kendini hemen belli ediyor.

Büyük Birliğin Başkanı, Pravdanın Başyazarıdır, Pravdanın Başyazarı bu sefer Rumentçief olduğu için Başkan da oydu. Fakat Rumentçief vahim bir rahatsızlıktan yeni kurtulmuştu. Ondan dolayı perhizdeydi ve yemeklere katılamıyordu. Yemeklerde davet sahibi hep, Büyük Birliğin Genel Sekreteri Aleksandr Çernışof oluyordu. Programı beraberce hazırlayacağımız o cuma günkü yemek için Birliğin bizim Büyük Elçilikten fazla u» zak olmayan binasına geldiğimizde bizi Çernişof karşıladı. Bu yemeğin, en fazla sıkıldığım yemeklerden biri olduğunu söylemek isterim. Bir defa, o tarihte tercümanım henüz Andreydi. Karışık milletlerden kimselerin karşılaşmasında tercümanın ne kadar önemli olduğunu o yemekte öğrendim. Usan kifayetsizliği dolayısıyla bir hava yaratılamadı. Halbuki iki hafta kadar sonra, Sovyetler Birliğindeki turumu tamamladığımda aşağı yukarı aynı kimselerle bir gece, bizim müsteşarımızın evinde, bir defa da gene Gazeteciler Birliğinde bir yemekte tekrar buluşacak ve çok keyifli saatler geçirecektik. Ama ilk karşılaşmamızdaki soğukluğa büyük nisbette, rus gazetecilerin Türkiye hakkındaki imalarının da sebebiyet verdiğini söylemek lâzımdır. Ben o gün alındım. Fakat' biraz tecrübe sahibi olunca bir de baktım, aaa, ruslar bizi, Türkiyeyi hiç tanımıyorlar. Aslına bakarsanız, tıpkı bizim Sovyetler Birliğini hiç tanımadığımız gibi.. Nitekim, Başbakan Kosi--in benden intihalarımı sorduğunda bunu kendisine söyleyecek, meşhur İzvestiya benden bir mülakat istediğinde bunu belirtecektim ve meşhur İzvestiya bu mülakatı aynen yayınlayacaktı.

Yemekte konu, mutad hoşgeldiniz lâflarından sonra seyahat programıyla açıldı. Ruslar, anlaşmamız gereğince bana. neresini istersem gezdirmeye hazırdılar. Yalnız, mesafeleri zamana sığdırmak meselesi vardı, "Onbeş gün yetmez, daha fazla kalın" dediler. İmkânım yoktu. Türkiyede işler bekliyordu. Programı yaptık. O, bitti.

Bir taraftan yiyorduk, bir taraftan içiyorduk, Rusların bir garip' votka içişleri var. Kadehlerini dolduruyorlar ve sonuna kadar, bir hamlede içiyorlar. Sanki, hintyağı içer gibi bir şey. Kadehleri tekrar tazelediklerinde de, içinde dörtte üç nisbetinde kalmış dahi bulunsa ağızına kadar tekrar dolduruyorlar. Ben bazen öyle içtim, bazen kendi bildiğim, yani bizim bildiğimiz gibi.. Hattâ Leonide dersler verdim, "Yahu, nefis votkanızın lezzeti var. Sade, kaymak gibi içiliyor. Ne diye, âdeta burnunuzu elinizle tıkayarak bir hamlede dikiyorsunuz'? Bak bana.. Bir yudum içersin, lezzetini yutuncaya kadar ve yuttuktan sonra duyarsın." Leonid seyahatin sonunda bana "Ben artık öğrettiğin gibi içiyorum ama, galiba sen, Maden gördüğün gibi içmeye başladın" diye takılıyordu. Gazeteciler Birliğinde öyle içtik ve masamızdaki meslekdaşlar Türkiyeyi nasıl bildiklerini söylediler.

Moskova nehrinde vapurla gezinti

Kremline uzaktan bakış

Bolşoyda bir bale temsili
Renle ve musiki hârikası

Bir Sovyetler Birliği vatandaşının nazarında Türkiye, klâsik bir polis devletidir. Orada herkes takip altındadır. Mektuplar kontrol edilir. Siyasi şubeler hep tetiktedir. Memlekete girmek isteyen yabancılara viza verilmez. Bunun sebebi .Türkiyenin bir emperyalist, yani amerikan uşağı olmasıdır. Millî Emniyet, amerikanların hoş görmediği her hareketin karşısındadır. Sovyet diplomatlarının, tıpkı Amerikada olduğu gibi Türkiyede de Başkentten bir belirli mesafeden fazla uzaklaşmaları yasaktır. Türkiye yasaklar memleketidir. Türkiyede her şey yasaktır ve herkes terör altında yaşamaktadır.

Gazeteciler Birliğindeki ilk yemekte "Za vaşe zdoroviye = Şerefinize"ler çoğaldığında çoğalan bu tertip lâflar karşısında tepemin atmadığını söylersem yalan söylemiş olurum. Adamlar Türkiyeyi sanki Sovyetler Birliği sanıyorlardı. -Aslında, bizim de Sovyetler Birliği hakkında aynı cins yanlış hükümlere sahip bulunduğumuzu anlayacaktım ya..-. Alaycı bir tarzda kendilerine hayal gördüklerini söyledim. Üstelik elimde, bir de kuvvetli koz vardı. Evet, tıpkı Amerikada olduğu gibi Türkiyede de rus diplomatların Başkentten bir belirli mesafeden fazla uzaklaşmaları yasaktı ama bunun sebebi neydi? Ruslar, tıpkı amerikalılar gibi türk diplomatların da Moskovadan bir belirli mesafeden fazla uzaklaşmalarını menetmişlerdi. Bunun üzerine Amerika, Türkiye ve diğer batılı memleketler "mukabele-i bilmisil" olarak aynı tahdidi kendi memleketlerindeki sovyet diplomatlarına koymuşlardı. Yok, koymayacaklar mıydı? Rusyadaki tahdit kalkınca bizim tahditlerimiz de kalkacaktı. Bunu bildirdim. Bozuldular. Hattâ biri "Yok öyle şey, bizde" bile dedi Ya yalan söylüyordu, ya sahiden bilmiyordu. Bilmemesi kabildir. Sovyetler Birliği vatandaşları dünyayı yeni yeni, meşhur Demir Perde aralandığından bu yana öğrenmektedirler.

O zaman, karşı taraf bana bir başka mesele çıkardı. Pravda ve İzvestiya Türkiyeye devamlı muhabir göndermek istemişler. Bizimkiler müsaade etmemişler, itiraf ederim ki, göğsümü gere gere "Haydi oradan, budalalar! Böyle şey olur mu?" diyemedim. Bizim teşkilâtımızın ne budalalıklar yaptığım bildikten sonra böyle bir açık vermek istemedim. Bizim Sofyadaki evlere şenlik elçi, resmî davetli bul - gar gazetecilerine viza vermemişti! "Bunu ilk defa duyuyorum. Sorar, öğrenir, cevap veririm. Ama, buna benim aklım ermez. Türkiyede temsilcilikleriniz olacak. Türkiyede Tass muhabiri bulunacak. Sonra Pravdayla İzvestiyaya muhabirlik için izin verilmeyecek.. Olur mu, böyle şey?" dedim.

Büyük Elçiliğimizden sordum ve öğrendim. Bu, bütün Sovyetler Birliğinde benim büyük silâhlarımdan biri oldu ve tâ Gromikoyla konuşurken çalımımı sattım: "Kim bize müracaat etmiş de biz viza vermemişiz? İsim söyleyin, bakalım. Türkiyeye kimi göndermek istiyorsanız, başvursun

Türkiye Büyük Elçiliğine -caka için ilâve ediyordum: Adresi, Gertsena Sokağı, 43-a- alsın vizasını ve Türkiyede gazetecilik yapsın.. İş mi, bu?"

Sahiden iş değildi ve Türkiyede yok Pravdanın, yok izvestiyanın muhabir bulundurması gibi bir mesele, çok şükür, bizim için artık yoktu. Nitekim İzestiya bir muhabirini geçenlerde Türkiyeye rahatça gönderdi ve adam Ürgüplüyle hemen konuştu.

Ama, bilir misiniz ki Sovyetler Birligi için vardır? Sovyetler Birliği batılı memleketlere arzuladığı kadar gazeteciyi Sovyetler Birliği toprakları üzerinde bulundurmak hakkını vermemektedir. Sonra, onlar da bunu sovyet gazetecilerine vermeyince ruslar bunu iç propagandalarında kullanmaktadırlar. Türkiyeyi, gazetecisiyle dahi rusların bir polis devleti olarak bilmelerindeki bir sebep budur. İkinci sebebin ne olduğunu ise bizim siyasi polisin faaliyetleri hakkında en ufak bilgi sahibi herkes tahmin edebilir.

Gazeteciler Birliğindeki ilk yemek böyle, tartışmalı ve soğuk geçti. Tabiî, tercüme de ne derece doğruydu, onu ne ben anlayabildim, ne rus arkadaşlarım.

Öğleden sonra gene boştuk. Gece, Kremlindeki meşhur Kongreler Salonunda Verdinin Don Karlos operasını seyredecektik. Benim asıl programım ertesi sabah başlayacaktı. Pravdayı ziyaret edecek, ilgililerden petrol konusunu öğrenecektim. Gün, günlük ve güneşlikti. Moskova nehri üzerinde bir vapur gezintisi yapmaya karar verdik. Tıpkı Paristeki Seine nehri üzerinde olduğu gibi Moskova nehri üzerinde de küçük vapurlar turistleri veya Moskova halkını gezdirmektedir. Kiev istasyonu iskelesinden beyaz, sevimli, zarif tekneye bindik. Büyük bir tur attıktan sonra, Ustinski Most İskelesinde indik. Böylece, nehirden, Kremlin ve büyük sovyet idarecilerinin ikametgâhları dahil, Sovyetler Birliğinin başkentini seyretmek imkânını bulduk.

Moskova Üniversitesi ve öğrencileri
Ser milletten komünist yetiştiriyor

Moskova nehri pis bir nehir. Seine gibi. Buna rağmen halk Moskova nehrine giriyor. Seine'e girdiği gibi.. Turistik vapurda turistten fazla Sovyetler Birliği halkı vardı. Zaten Moskovanın turistik sezonu Temmuz ve Ağustos. O tarihlerde bile, öyle aman aman turist gelmiyor. Rusyaya turist ne diye gelsin? Akşamları saat onbir oldu mu, başlıyor lokantalardaki ışıklar yanıp sönmeğe.. O saatte yatan adamdan turist olur mu? Bu, onbir hikâyesini anlatacağım.

Moskova nehrinin kıyıları güzel. En güzel yerleri ise, Sovyetler Birliğinin idarecilerine ayrılmış. Ucuz demagojiyle buna kusur bulunabilir. Ama adam koca Sovyetler Birliğinin idarecisi, sorumlusu. O iyi bir yerde oturmazsa kim oturacak? Komşu memleketi gördükten sonra insan onlara değil de bizim kriptolara kızıyor. Bunlar, millete yutturacaklar.. • Sovyetler Birliği öyle bir cennetmiş ki herkes. feragat sahibi ve ancak büyük sanatkârlar, büyük edipler, büyük alimler lükse lâyık! Devlet adamları, hep feragat örneği,. Yooo! Lüks Çayka -martı- arabaları devlet adamlarına mahsus. Üstelik, bunlar perdeli. Bizde, perdeli makam otomobili olsa adamı tefe koyarlar. Rusyada öyle. Kimse de dönüp bakmıyor, yani yadırgamıyor. Devlet adamı üç tarafındaki perdeleri örtüyor ve inanılmaz bir hususiyet içinde Başkent sokaklarında seyahat ediyor. Ama, insaf ile düşünmek lâzımdır, Sovyetler Birliğine kumanda etmek az virtüozluk mudur? Bundan dolayıdır ki, insaflı düşünüldü mü, sovyet idarecilerinin iktidardayken oturdukları geniş parklı. Moskova nehrine bakan, girin ve yemyeşil kâşanelerine şaşmamak lâzım. Vaktiyle bunların birinde Hrutçof oturuyormuş. Şimdi Brejnev, Kosigin oranın- sakinleri. Resmî malikânelerin kaderi, bu.

Akşam, dinlenmeye fazla vakit kalmadı. Sovyetler Birliğinde hayat erken bittiği için erken başlıyor. Tiyatroların saati 18 ile 19 arası. Kremlindeki büyük Kongreler Salonuna Don Karlos operasını dinlemeye gittik. Orada Başbakan Kosigini ilk defa olarak gördüm. Uzaktaki şeref locasındaydı. Locanın bir kenarında Sovyetler Birliği, diger tarafında İsveç bayrağı vardı, İsveç Başbakanı Erlander o sırada Sovyetler Birliğini ziyaret ediyordu. Kosigin onu operaya getirmişti. Kompleksi olmayan memleket-

lerin Sovyetler Birliği ile dostane münasebet kurmaları zor olmuyor, Erlander'in Moskovada bulunduğu sırada meşhur rus casusu isveçli albayın duruşması ya bitmek üzereydi, ya bitmişti. Ama böyle oyundur oyunun normal kaidesi sayılıyor, herkes kendine göre tedbirini alıyor, kaideleri tabiî karşılıyor ve dış politikasını milli menfaati üzerine bina ediyor. Ben, millî menfaatleri birbirleriyle dost olmayı gerektiren iki memleket saymaya mecbur olsam İsveç ve Rusyadan önce Türkiye ve Rusya derim. Bilhassa Rusyanın bitimle dostluk, samimî dostluk yapmasında "sayılamayacak kadar menfaat'i bulunduğunu görmemenin imkânı yoktur. Bizim de öyle...

Kongreler Salonu yeni bir bina. piş görünüşü cam ve alüminyum. Onun için Moskova halkı onunla pek iftihar ediyor. Bina 1961'de yapılmış. Tabiî, mutad üzere bir sürü mimarın ortak eseri. Şimdi, kendinizi sıkı tutunuz. Binanın hacmi 400 bin metre küp. Kremlindeki öteki binalardan daha yüksek olmasın diye yerin onbeş metre altından başlatılmış. İçinde 6002 koltuk var. Akustiği iyi olsun diye duvarlar tahta kaplama. Fakat tahtalar, keman tahtası. En üst katma kayan merdivenlerle çıkılıyor. Burası bir nevi lokanta. Halk, aralarda buraya çıkıyor ve karnını sandviçlerle doyuruyor. Tabiî, bir kalabalık oluyor. bir kalabalık oluyor.. Salonun tavanında 4500 direkt aydınlatma âleti var. Her 12 dakikada bir salonun bütün havası temizleniyor. Kendinizi sıla tutununuz dememin sebebi şu: Bu bina, tam bir yılda tamamlanmıştır. Eğer bizim İstanbul Operası binası hatırlanırsa işlerin yürütülmesi konusunda, sürat itibariyle bir fikir edinmek kabil hale kolaylıkla gelir.

Don Karlosa bayıldık. Halbuki, oynayanlar arasında bir "Narodniya Artistka O.C.C.P." yanı "Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Halk Sanatkârı" yoktu. Bunlar, Sovyetler Birliğinin en mümtaz simaları. Güzel evleri, rahat hayatları, mükemmel geçimleri var. Bir de, federatif cumhuriyetlerin halk sanatkârları mevcut Bunların hepsi, batılı ölçülerle vasatın çok üstünde. Zaten sanat hayatı Sovyetler Birliğinin belli başlı özelliklerinden biri

Şimdi, bunun komünist rejimin değil, rus tabiatının icabı olduğunu söylersem fazla şaşmamak lâzımdır. Komünizm, mevcut rus hasletlerini geliştirmiştir. Ama yeni bir haslet ilâve edemediğine kalıbımı basarım. Belki, millî hasletler yarım asırda değişmiyor. Neyse. Benim söylemek istediğim o değildir. Benim söylemek istediğim, Moskovada tam otuz tiyatronun bulunduğu ve buralara günde 300 bin seyircinin gittiğidir. Güzel Sanatlar Sovyetler Birliğinde bir hayat dalıdır. Rus, ekmeksiz bir süre tutulabilir.Fakat Güzel Sanatsız, asla! Bundan dolayıdır ki İhtilâlden hemen sonra, kapılarını halka ilk açanlar tiyatrolar olmuştur.'

Bolşoy Tiyatrosunun içi
Çarlığın yadigarı

Bu tiyatroların en meşhuru ise, tabii. Bolşoy. "Bolşoy" ruscada sadece "Büyük" demek. Yani meşhur Bolşoy "Büyük Tiyatro". Bir de "Küçük Tiyatro" var. Ruscada "küçük" "mali" demek; olduğu için onun adına "Mali Tiyatrosu" diyorlar.

Rus sanata düşkün. Belki de sanatta, kendi ıstıraplı hayatını hatırlıyor ve ona çare arıyor. Büyük romancılar, büyük müzisyenler hep dertli kimseler. Rus neşeli değil. Çok gülmüyor. Gülmeye başladığı zaman da kahkahayla hıçkırık arasındaki mesafe, bizim köylü tabiriyle "bir sigara menzili" bile değil. Don Karlosta o ışık, o mizansen, o dekor bizi gerçekten mestetti. Ve rus halkı sanat gösterilerini öylesine huşu içinde seyrediyor ki. Rusyanın bize nazaran batılı olduğu bir başka açıdan daha ortadadır: Halk, sanatkâra alkış olarak, hakettiğine inandığı kadar veriyor. Nitekim bir akşam sonra, karım Bolsoyda "Giselle'i bir "Narodniya Artistika C.C.C.P."dan seyrettiğinde öylesine bir alkış kopacaktır ki biz Don Karlosta bunu bulamayacağız.

Rüyada tiyatrolar hem pahalı, hem ucuz. Meselâ Bolşoyda en pahalı yer 3,5 ruble. Yani 35 lira. Buna mukabil en ucuz yer 70 köpek. Yani 7 lira. -Bir orta memur, ayda 110 ruble civarında almaktadır-. Buna mukabil öteki tiyatrolarda fiyatlar 30 köpek -3 lira- ile 1,5 ruble -15 lira- arasında değişmektedir.

Otele döndüğümüzde saat akşamın onbiri civarındaydı. Bu eski yarın -randevu evi- lokanta kısmında, aşağıdaki salona bakan bir locasında masamız hazırlanmıştı. Masanın üzerinde, nizamî bir türk bayrağı vardı. Yemek ısmarladık. Ben, bir yumurtalı biftek söyledim. Yemekler geldi. Benim biftek yerindeydi. Hattâ, yumurtanın beyazı da mevcuttu. Fakat sarı kısmı sanki uçup gitmişti. Yanımızda Andrey vardı. O, alışkın bir edayla güldü. Ama, bir defa daha benim tepem atmıştı. Garsonu çağırdım ve yumurtanın sarısının nerede olduğunu sordum. Kem-küm etti. Anladım ki fezaya roket atan Sovyetler Birliğinde yumurtanın sarısı çalınmaktadır. Sahiden de rus lokantalarının bir felâket olduğunu çok geçmeden öğrendik.

Dünyada yediğim en iyi rus yemekleri Ankarada, Süreyyada yedikrimdir.

O blinileri, o kievskileri, o karskileri, o boraları, o Böf Strogonofları Sovyetler Birliğinde yemek imkânı yoktur. Zira, bir defa o malzemeyi bulmak kabil değildir. İkincisi,. Sovyetler Birliğinde ahçılar bizdeki tapu memurunun statüsüne tâbidir.

Siz hiç, bir tapu memurunun pilâvım yediniz mi?

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Fransa

Sonradan çıkan koku

Bundan iki hafta kadar önce, Fransada, inanılması güç birşey oldu. Federal Almanyadaki amerikan üslerinin birinden kalkan bir tepkili amerikan keşif uçağı, Fransanın Pierrelatte atom tesisleri üzerinde uçtu ve bu tesislerin fotoğraflarını çekti. Eğer bu işi yapan bir sovyet uçağı olsaydı, bunu olağan karşılamak gerekirdi ama, bir amerikan uçağının, Birleşik Amerikaya kollektif savunma bağlarıyla bağlı biç ülkenin atom tesisleri üzerinde casusluk yapmaya kalkışması, gerçekten hayret vericiydi. Tabiî, amerikan uçağı radar perdesi üzerinde görünüp fransız avcı uçakları da havalanınca, pilot selâmeti bir an önce oradan uzaklaşıp üssüne dönmekte buldu. Federal Almanyadaki amerikan yetkililer, sonradan yaptıkları açıklamalarda, keşif uçağının yolunu şaşırıp Fransız atom tesisleri üzerinde yanlışlıkla uçtuğunu ileri sürdüler ama, buna, başta General De Gaulle olmak üzere, kimse inanmadı.

General De Gaulle bu olayı bir polemik konusu yapılmayacak kadar önemli bulmuştur.

Bilindiği gibi, işbaşına geldiği günden buyana General De Gaulle'ün amacı Fransayı Batı içinde Birleşik Amerika ve İngiltere ile eşit duruma yükseltebilmektir. Avrupa içinde ise, Fransadan üstün bir kuvvet kabul etmemektedir. ' Bundan bir süre önce Washington ve Londradan NATO içinde Birleşik Amerika, İngiltere ve Fransanın katılacağı bir üçlü karar ve yönetim mekanizması kurulmasını istemiş, fakat hu teklifi, NATOnun üyelerden birinin veya birkaçının üstünlüğü üzerine değil, bütün üyelerin eşitliği üzerine kurulduğu gerekçesiyle, hemen geri çevrilmiştir. Aslında, elindeki kuvvetin Birleşik Amerikaya, bir ölçüye kadar da İngiltereye NATO içinde üstün durum sağladığına şüphe yoktur. Başka bir deyişle, andlaşmadaki eşitlik ilkesi, uygulamada, devamlı olarak kuvvetlinin çıkarma işlemektedir. Bunu pek iyi anlayan De Gaulle de, üçlü yönetim teklifinin reddedildiği günden başlayarak, Fransayı bir atom kuvveti yapmak, böylece Washington'un çok gördüğü eşitliği kendi bileğinin hakkıyla almak yolunu seçmiştir.

Birleşik Amerikanın önceki hafta fransız atom tesisleri üzerinde uçurduğu uçak, şimdi, Fransız Devlet Başkanına NATO konusunda söylediklerini doğrulamak bakımından kuvvetli bir koz vermiştir. General De Gaulle, üçlü yönetim teklifinin geri çevrilmesinden sonra avrupalı ortaklarına NATO'nun amerikan çıkarlarını korumak ve Washington tarafından yönetilmek için kurulmuş bir savunma düzeni olduğunu söylemektedir. Şimdi bu söylediklerini doğrulamak için, Pierrelatte olayını göstererek, '"İşte bu düzen çerçevesinde kullanılan bir uçak Fransa üzerinde casusluk bile yapmakta, üye devletlerin egemenlik: haklarım çiğnemektedir" diyecektir.

Mısır

Nasır ve dertleri

Mısır ile Suriye arasındaki birliğin parçalanmasından sonra tek par-

Nâsır
Kepçeli lider

çalı kalan Birleşik Arap Cumhuriyetinde, geçen hafta, Kral Farukun Mısırdan kovulmasının onüçüncü yıldönümü kutlandı. Bu vesileyle Kahirede düzenlenen geçit resminde, Başkan Nasır, göklerde dolaşan bir tepkili uçağa bakarak, etrafındakilere büyük iftihar duyduğunu tekrarlayıp durdu. Geçit resmini radyodan anlatan spikerin söylediğine bakılırsa bu, Mısırda yapılmış, yerli malı bir tepkili uçaktı ve gerekirse, ses hızının iki katıyla uçabilirdi. Fakat aksiliğe bakın ki, Mısırdaki Batı Almanyalı uzmanlar tarafından hazırlanan bu yerli malı tepkili uçak şimdiye kadar ses duvarını bile aşmış değildi. Çünkü Mısırda yapılan motor bütün deneme uçuşlarında, inatla bozulup duruyordu. Bunun üzerine Batı Almanyalı uzmanlar İngiltereden bir jet motörü getirtmişler ve deneme uçuşlarını o» nunla yapmışlardı. Hattâ, söylentiler» bakılırsa, geçit «esinine katıldığı sırada da aynı motörü taşıyordu.

Aslında, yapanlar Almanyadan, motörü İngiltereden getirilmiş de olsa, bu uçak, geride bıraktığımız haftalar içinde Nasırın memnunluk duyabileceği ender şeylerden biriydi. Gerçekten, son günlerdeki bütün gelişmeler, Mısır Devlet Başkanının bundan daha birkaç yıl öncesine kadar çok parlak olan yıldızının yavaş yavaş sönmeye başladığını göstermektedir. Yemenda giriştiği macera hem Mısır askerinin, hem de Mısır parasının kaybına yol açmaktan öteye gidebilmiş değildir. Nasırın Mısır ihtilâlinin onüçüncü yıldönümünde yaptığı konuşma, Yemen buhranının çözülmüş olmaktan uzak bulunduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Güvendiği dalar

Yemen içinde kralcılarla bile başedemeyen Nasırın, savaşı Suudî Arabistan topraklarına götürmek konu. sunda söylediği sözleri ciddiye almağa imkân yoktur. Zaten bunu kendisi de biliyor olmalı ki, işi Riyad üzerine yapılacak dış baskılarla kurtarmak çabasındadır. Geçen hafta yaptığı konuşmada Birleşik Amerikaya çatması da, bu yönde yorumlanabilir. Gerçekten, şu sırada Kral Faysal üzerine en etkili olabilecek üçüncü bir dev. let, Birleşik Amerikadır. Fakat Başkan Johnson, Nâsır Mısırına fazla yakınlaşmak niyetinde görünmemektedir. Tam tersine, sanki Orta Doğu ülkelerine sosyalizmden başka kalkınma yollan da olduğunu göstermek istercesine, Ürdün ve Suudî Arabistan» özel bir önem vermektedir. Bu bakımdan, Kahirede geçen hafta büyük bir gürültüyle açıklanan casusluk olayının bile Washington üzerinde büyük bir etki yapması da beklenmemelidir.

Başkan' Nasıra son haftalar içinde inen ikinci büyük darbe, Cezayir ihtilâlidir. Ben Bellanın işbaşından uzaklaştırılması, Nasırı en kuvvetli desteklerin birinden yoksun bırakmıştır. Hele bundan üç hafta kadar önce Bağdatta yapılan hükümet değişikliği. Kahirenin en yakın dostu bilinen Mareşal Arifin de başkasının dümen suyundan gidecek bir kimse olmadığını gösterince, Nasırın rahatı iyice kaçmış olmalıdır.

Tüliden haberler

Sosyetenin uçları buluştu

Geçirdiğimiz hafta İstanbul sosyetesi klüplerde sabahladı, İzzet Cıntavın yemeği, Anadolu Klübünün yemeği, Moda Klübünün yemeği derken hafta doluverdi, İzzet Cintav ve eşinin Moda Klübünde verdikleri yemekte sosyetenin birkaç ucu biraraya geldi. Bir tarafta eski Demokratlardan Turan Akarcalar. Celâl Yardımcılar. bir tarafta AP'liler, CHP'liler... İzzet Cintavı İstanbul sosyetesi çok seviyor. Geçen kış Ankaraya tayin edildiği zaman, kadınlar neredeyse matem tutacaklardı. İstanbula dönünce bayram ettiler. Sempatik bankacımız misafirlerini bordo smokiniyle karşıladı. Bordo smokin bugünün modası, fakat erkeklerimiz pek iltifat etmiyorlar.Saniye Cintav da yeşiller giymişti, misafirlerini ağırlamak için elinden geleni yaptı, çiftetelli bile oynadı. Alaturka dansları bukadar güzel oynaması boşuna değil, gençken bale dersi alırmış.

İstanbulun, şimdi filmciliğe başlayan meşhur terzisi Muallâ da misafirler arasındaydı. Neyse ki bu yemekte elbise karşılaşması olmadı.

Gecenin en hoş kadınlarından biri Feyhan Koçerdi. Celal Yardımcının eski Başbakan ile geçen sekiz yıla ait hatıralarını bir gazetede yayınlaması bazı yorumlara yol açtı. Bazı dostları, eski Bakanın kulağına, geçmişe değil geleceğe bakmasını fısıldadılar. Turan Akarcanın böyle şeylerle hiç ilgisi yok, O, Milasdaki çiftliğini yönetiyor, iç ve dış turizmi desteklemekten bahsediyor, o kadar...

Müzmin bekârlara, inat

Dışişleri Bakanlığının müzmin bekârlarına inat, gençler evlenme yarışında. Yeni evliler kervanına İldeniz Divanlıoğlu da katıldı. Divanlıoğlu, Tenis Klübünden Yeşim Atasagun ile evlendi. Birleşmiş Milletler yolculuğunu beraber yapacaklar. Geçirdiğimiz haftanın sonunda Kavaklıdere Tenis Klübünde kıyılan-nikâhın tanıkları CHP Genel Sekreteri Kemal Satır ile Dışişleri Bakanı Hasan Işıktı. Nikâhı izleyen kokteylde başkent sosyetesinin şık ve güzel kadınları oldukça dar bir kadroyla arz-ı endam ettiler.

Yaz gelince başent sosyetesi İstanbula, İzmir, Erdeğe gidiyor. Tabiî kadro daralıyor. Buna rağmen İldeniz Divanlıoğlu ile selvi boylu güzel gelinin nikâhı yine de güzel bir kalabalıkla kutlandı.

"As"lar As Klüpte

Yaz geceleri İstanbulda pek çok rağbet gören yer. As Klüptür. Erdem Burinin yöneticiliğiyle Ruhi Sunun türküleri, Tülay Germanın şarkıları,

Yeşim Divanlıoğlu
Güzel bir gelin

Tanju Okanın yakışıklılığı bir araya gelince, burası geniş çevrelerin hoşlandığı bir klüp olup çıkıvermiş, Geçen hafta eski Turizm ve Tanıtma Bakanı Ali İhsan Gögüş ve eşi de buradaydılar. CHP'nin yakışıklı Bakanı hayran hayran Ruhi Suyu dinlerken, yandaki masala; da onu seyrediyorlardı.

İnce hesaplar

Olgunlaşma Enstitüsünün güzel mankeni Ülkü Dorman beyaz perdeye geçecek, film yıldızı olacak, diye çıkan söylentiler gerçekleşmedi. Ülkü Dorman bu konuda kararsız görünüyor. Vaktiyle Christian Dior'dan da parlak bir teklif almış, reddetmişti, Ankaradan ayrılmağa kolay karar veremiyor. Sebebi de yalnız ailesi, babasının Turizm ve Tanıtma Bakam oluşu filân değil. Ülkü Dorman daha önemli kararların arefesinde. Evlenmeyi düşündüğü zengin müteahhidin hoşuna gitmeyecek davranışlardan kaçınmak istiyor. Sevdiği erkeğe eş olmayı beyaz perdeye yıldız Olmaya tercih ediyor. Daha akıllıca ve daha kadınca bir düşünce değil m*".

Bilim ve politika

Doçent Nermin Abadan, deyim yerindeyse, iki cami arasında kalmışa benziyor. Profesör olamaması bir yana, şimdi de milletvekili olmak için gösterdiği çabalar iyi bir sonuca varamıyor. Bu yüzden Abadan, her zamandan daha çok sinirli görünüyor. Ama yine de pek başarısız sayılmaz. Zira toplumculuk yolunda hayli gelişti, neredeyse eski toplumculara bile ders verecek! Dost çevrelerinde yaptığı konuşmaları duyanlar kulaklarına inanamıyorlar.

Bayan Abadana karşılık. Siyasal Bilgiler Fakültesinin pek çok öğretim üyesi politikadan hiç hoşlanmıyor. Geçenlerde CHP'ye giren Şerif Mardine, seçimlere girip girmeyeceğini sordular. Mardin, hiç düşünmediğini, bir kitap yazmanın politika yapmaktan daha enteresan olduğunu söyledi. Aaa ona ne şüphe? Politikayı, nasıl olsa. herkes yapıyor, ama kitap yazan kaç kişi var?!..

Siyasal Bilgiler Fakültesinin eski Dekanı Prof. Bedri Gürsoy da yurda döndü, annesi hastaymış, onu görmeğe gelmiş. Prof. Gürsoyun iznini uzatıp bir süre daha Patiste kalmak istediği söyleniyor. Fakat Fakülte bu izni uzatmak niyetinde değilmiş.Öğretim üyeleri izin alınca belli bir konuda araştırma yaparlarmış, oysa Bedri Gürsoyun neyi araştırdığı şimdiye kadar belli olmamış!

Zoraki plaj

Su aralık birçok büyük elçi İstanbulda tatil yapıyor. Bunlardan biri de Bülent, Uşaklıgil. Uşaklıgil, Paris dönüşü Dışişleri Bakanlığından istifa edince Yeniköye yerleşti, Süreyya Yiğitin yalısında oturuyor, zarif eşi ve güzel kızıyla yürüyüşler yapıyor, bazı günler de Babıâliye tırmanıyor.

Stokholm Elçisi Tadat Benler de tatilini İstanbu'lda geçirdi. Bebek koyunun en esmer erkeği Talât Benlerdi. Bir kaç gün önce Stokholma döndü. Bir söylentiye göre, Talât Benler vazife icabı bu kadar yanmış. Hani, isveçlilere İstanbulun denizi ve güneşi hakkında bir fikir vermek istiyormuş da!...

Bölgesel kalkınma şerefine

Türkiye - İran - Pakistan arasındaki bölgesel plânlama ve kalkınma çalışmaları geçirdiğimiz hafta da devam etti. Hafta boyunca erkekler masa başında çalışırlarken, kadınlar da yemeklerde, kokteyllerde giyecekleri • elbiseleri plânladılar. Pakistanlı ve iranlı misafirler şerefine Başbakan Ürgüplü ve eşi de bir akşam yemeği verdiler. Gölbaşında, Mogan Klübünde verilen yemeğin türk misafirleri göle bakarak deniz hasretini dindirmeğe çalıştılar. Ürgüplünün yemeğinde Başbakan Yardımcısı Süleyman Demirci ve eşi, bazı Bakanlar, Cento'cular ve Dışişleri Bakanlığı ileri gelenleri bulundular. Dışişleri Bakanlığı biraz göç havasında görünüyordu, ertesi saban herkes bir tarafa yollanmağa hazırlanıyordu Meselâ Hasan Işık Brüksele, Protokol Umum Müdürü Halûk Kura ile İkinci Daire Umum Müdürü Özdemir Benler Tuzlaya, Sa--n Erem de İzmire gidecekti. Protokol işlerini bundan böyle Necdet Özmen yürütecek, şimdiye kadar "Refakatte Umum Müdür!* diye taşıdığı sıfat da bir ay içsin değişecek, "Refakataiz Umum Müdür*' olacak.

Sinyor Orasio

Devlet Operası sanatçılarından bir kısmı yaz aylarını İstanbulda geçiriyor, fırsat buldukça biraraya geliyor, Açıkhava Tiyatrosundaki Aida operasını seyrediyor ve bol bol opera dedikodusu yapıyorlar. Aida operasında söylemek üzere beklenen soprano Leylâ Gencerin gelmemesi bu çevrelerde türlü yorumlara yol açtı. Orhan Günekin çok kasa kalmasına da hayıflandılar. Orhan Günek türk operasının büyük yıldızlarından biridir. Uzun zamandır İtalyada çalışıyor. İtalyanlar yabancı sanatçılara büyük allerji duyduklarından, Orhan Günek adını da değiştirmiş, kendisini Orhan yerine Orasio diye tanıyorlar. Orasio'nun asıl hasreti Türkiyede söylemek, yeniden Devlet Operasına girmekmiş, fakat bu hasretin gerçekleşmesi bazı şartlara bağlıyamş... Ağustos başında, Açıkhava Tiyatrosunda Şen Dul başlıyor. Tabiî. Azra Gün oynayacak. Oysa Azra Gün bu yaz "şen dul" değil, "mutlu anne" rolünde. Erdoğan Çaplıdan olan oğlu Amerikadan geldi. Azra Günün küçük bir çocuk olarak bıraktığı oğlu koskoca delikanlı olmuş, annesini bile şaşırttı. Kızıltopraktaki evinde anne - oğul çok mesut bir yaz geçiriyorlar.

Sopranolardan bahsederken, Ferhan Onatın fazla kilolarını erittiğini de haber verelim. Geçen yaz başlayan açlık savaşı devam ediyor, Kartaldaki yalının mutfağında artık hiç bir şey pişmiyor. Perihan Onat, mankenlere, benzemeğe karar vermiş, inşallah sesi de zayıflamaz;..

HALEF ve SELEF — Türkiyede dört yıl Alman Kütüphanesi Müdü - rü olarak bulunan Dr. Günter Baer, Şiliye atanmıştır. Ankarada çalıştığı süre içinde atman kültür faaliyetlerinin yanısıra türk kültürüne de çeşitli yönlerde hizmet eden Dr. Baer, geleneksel türk - alman dostluğunu daha da pekiştirip geliştirmişidir. Dr. Günter Baer'in yerine ise Kalkütadan Dr. Hans Meinel gelmiştir. O da Dr. Baer gibi bir türk dostudur. Resimde Dr. Baer ile eşi görülmektedir.

Yeni naylonlar

İstanbul sosyetesinin meşhur "Naylon grupu" dağıldı. Grupun son çifti Suat Nemli ve eşi de ayrı ayrı hayatlarını yaşamağa başladılar. Ama sosyete çok verimli, yeni yeni naylon gruplar türüyor. Söylentiye göre, grupların bir kolu Yeniköyde, bir kolu da, Büyükadadaymış. Çikita ile Değirmen plajının yanındaki diskotekte birbirine paralel hikâyeler yaşanıyormuş. Haydi hayırlısı, sonbahara varmaz bir patlak verir, değil mi?

SOSYAL HAYAT

Moda

"Dişi Giyim"

Terzi Sevim, çizdiği bir krokiyi AKİS muhabirin» gösterdi, sonra:

' " — Modellerimde başlıca dikkat ettiğim **şey.** kıyafetlerin sade, f**akat o** nispette dişi oluşudur*» diye konuşmaya başladı.

Ardından, kendine güvenen bir ifadeyle:

"— Benim seçeceğim veya çizeceğim herhangi bir model, herşeyden önce. bu özelliği taşıyacak, 'kadınımsı olacaktır. Bu kadınımsı havayı veren şey, bence, bir küçük teferruattır. Dümdüz bir model çizersiniz, bir volanla, bir garnitür, değişik şekilde kullanılmış bir biye ile bu dümdüz model tamamiyle değişir.çekici olur. giyene de bir özellik verir" diye ekledi.

Olay, geride bıraktığımla halta içinde, Terzi Sevimin Yenişehirde Hachette kitabevinin üstündeki küçük, fa**kat şirin** atölyesinde geçti. Terzi Sevim bir süredir.Ziya Gökalp caddesindeki küçücük vitrininde teşhir ettiği ve her hafta değiştirdiği çok çeşitli elbiselerle ilgi çekmeye başlamış. Meydan Sahnesinde oynanan bir piyesin kıyafetlerini de yaparak ismini duyurmuştur. Modellerinde parisli bir hava vardır. Düz hat, yerinde kullanılmış bir teferruat, bu modellere gerçekten hava vermektedir.

"— Dikkat ettiğim bir başka nokta da, elbisenin giyene yakışmasıdır"' diye sözlerine devam etti.

Kısa bir susuştan sonra hemen ekledi;

"— Müşteri modeli seçer. Yeni bir müşteriye müdahale etmek elbette ki mümkün değildir ama. her kumaşın bir özelliği vardır, geçilen bir model. kumaşa uygun değilse, bütün imkânlar, İlk andan yok edilmiş demektir. Bu takdirde müşteriye gerçeği söylemek, kendisine daha yakışacak modeller bulup onu ikna etmek de elbette ki tersinin görevidir. Müşterinin vücuduna ve kumaşa uygun, yeni modaya uysun bir bat üzerinde anlaşmaya varıldıktan sonra provalarda' teferruat değişikliğine gidilir ve müşteri, genel olarak, kolaylıkla ikna olur.

Renk meselesi de biçim kadar önemlidir. Çünkü moda renklere iltifat etmek âdeta âdet olmuştur. Halbuki herkesin kendi renkleri vardır ve elbisenin giyene yakışmasında renk birinci derecede rol, oynar. Renk imkânların dan faydalanmak, giyimi yakıştırma yönünden bu kadar etkili olduğuna göre, her kadının kendi tipine gidecek renkler üzerinde fikir sahibi olması zorunluğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bazı temlerin bazı müşterilerinde çok başarılı olmalarının başlıca sebebi, devamlı müşterilerin renk, biçim ve modele gidecek kumaş hakkında terzi ile kolayca anlaşabilmeleridir. Terzi, müşteriyi tanıyarak ve sevecek dikişini dikerse, başarı umudu çoktur. Renk insanın tipine, gözlerine ve hattâ karakterine göre değişir. Giyim ise insanı dış dünyaya, iyi veya kötü şekilde takdim eden başlıca şeydir.İyi giyinen bir kadın, vücut yapısının ve çehresinin bütün avantajları ile beraber kişiliğini de meydana çıkarabilir. Giyim, bu yüzden, her insan için, her yaşta çok önemlidir. Giyim, kişiliği tamamladığı gibi, çocuk yaştan itibaren, alışkanlıklarıyla onu etkiler de..."

1965 için bir takım hatlar öne sürülmüştür. Terzi Sevim, modellerinde daha çok belden kesiksiz, hafif evaze biçimleri tercih etmiş, şömizye elbiseler için küçük desenli fularları ve gece için de. duble ederek çalıştığı düz renk fularları bol bol kullanmış, bunlardan çeşitli kıyafetler yapmıştır. Düz keten, çıplak bir elbise üzerine çiçekli keten bir ceket, takım olarak şık olduğu gibi, kullanılış yönünden de çok pratiktir. Siyah . beyaz, klâsik renkler olarak daima kullanışlıdırlar. Yakışmak şartile, eflâtun da bu yılın renkleri arasındadır.

Terzi Sevim konuşmasını şu sözlerle tamamladı:

"— Moda, birkaç devir müstesna edilmek şartile, hiçbir zaman, çok fazla çabuk değişmemiştir. Çabuk değişmeyecek modayı bulmak ve her yıl ufak rötuşlarla bir elbiseyi yenileştirmek mümkündür. İnsanlar bu konuda yeniliği severler."

Bir yaz gardrobu

Seyahate çıkarken, ne fazla ne eksik, gerekeni götürmek için bazı noktalara dikkat etmek, bavulda fazla yer tutmayan, kolay katlanan biçimler, çabuk buruşmayan, mümkünse ütü istemiyen kumaşlar seçmek lâzımdır. Bu takdirde, zahmetsizce şık olmak, lüzumsuz yük taşımamak mümkün olur,

Terzi Sevim, altı parça ile yazın kolaylıkla taşınabilir bir seyahat gardrobunu AKİS okuyucuları için hazırlamış bulunmaktadır, Bu altı parça şunlardan ibarettir

1 — Gece için fular emprimeden yapılmış, ufak desenli bir tayyör veya elbise.Yaşadığınız, hayata göre bunun yerine daha giyimli, şifondan yapılmış bir elbiseyi tercih edebilirsiniz. Herhalde giyimli, fazla iddiası bulunmayan, süslü ve o nispette rahat giyilir bir elbiseye ihtiyaç vardır.

2 — Gündük için düz renk keten veya poplin bir elbiseye, yahut ufak desenli bir şömizyeye veyahut tipe uygun blûzan bir elbiseye ihtiyaç hissedeceğiniz muhakkaktır. Bunu şehir

kıyafeti olarak da her yere giyebilme-

3 — Bütün gün evde veya sayfiyede rahatça kullanılacak, çok dekolte, şirin, kadınıma bir küçük elbise de şarttır. -Bu elbise fırfırlı da olabilir-.

4 — Yazlığa giderken ihmal edilemiyecek bir kıyafet, önden düğmeli bir havlu elbisedir. Plajda giyinip soyunmayı kolaylaştıran bu havlu elbise, önden düğmeli olduğu için sabahlık vazifesi de görecek, sizi ayrıca sabahlık tasıma külfetinden de kurtaracaktır.

5 — Pantalon, bluz. geceler için ısıtıcı bir spor sveter lâzımdır. Yazlık yerlerde en çıplak elbiselerden sonra kışlık sveterlerin bil" giyildiği çoktur.

6 — Keten veya poplinden gık bir etek, pantalon için hazırlanmış bluz ile beraber en mükemmel bir seyahat kıyafetini meydana getirir.

Renkli eşarplar, bir sık ayakkabı, bir sandal ayakkabı ve dağa bayıra çıkmak için bir spor keten ayakkabı, mayonuz, plaj çantanız, yazlık gardrobunuzu tamamlıyacaktır.

Dekorasyon

Hafif eşya

Hafif kelimesi eskiden, ağırın aksine, kıyafette ve giyimde makbul sayılamıyacağı ifade edermiş. Bugün tanı aksidir. Giyimde olsun, ev eşyalarında olsun, "hafif" iyi bir sıfattırve bunların değerine değer katmaktadır, Özellikle yaz ayları için bütün dünya artık, tüysiklet, kolay taşınır eşyalar üzerinde durmaktadır. Çok hafif bir koltuk bir parmak hareketi ile şezlong veya yatak olmakta, ağır kiloları rahatlıkla taşıyabilmektedir. Masalar böyledir, gardroplar böyledir, hattâ yaz evleri böyledir. Eğer balkonunuz, terasınız yoksa bile, hafif eşyalarla, evinizde hafif bir yazlık köşe yapabilirsiniz. Bu köşeye y e ş i l l i k l i bir bahçe manzarası vermek bile mümkün dür. Ankara piyasasında plâstik sandalyeler ve plâstik koltuklar 80-125 liraya satılmaktadır. Çok hafif alüminyum koltuklar 92 liradır. Ayaklı büyük yuvarlak tepsiler ise, istendiği takdirde masa vazifesi de görmekte ve 29 liraya satılmaktadır.

Kadınlar

Birkaç gündür Şiledeyim. İstanbulun bu ancak 70 kilometre ötesindeki şirin sahil kasabasında da Anadolunun, son yıllar içinde turistik yönden parlayan, birdenbire meşhur olan köy ve kasabalarının bazı özelliklerini buldum Bunlarım en başta göze çarpanı ve meselâ Türkiyeyi hiç bilmiyen bir yabancı turisti hayretler içinde bırakacak olanı, çevrede tesadüf edilen kadınların çok değişik görünüşleridir. Çünkü bu dış görünüş, yaşadıkları sosyal hayatın, etkisi altında bulundukları ve bir türlü kurtulamadıkları gelenek ve göreneklerin dışarıya vuran aksidir. İlK geldiğim gün plajda vücudu güneşten yanmış, denizden kavileşmiş yaşlı bir kadınla tanıştım. Çalışıyormuş, tatilini her yıl bir başka sahilde geçiriyormuş. Hayat doluydu, umut doluydu, yarma ait daha pek çok düşüncesi, pek çok projesi vardı. Sokaklar pantalonlu, şortlu, elbiseli, rahat düşünen, rahat konuşan, rahat yaşıyan daha pek çok kadın ve kızla doluydu. Gençlerin çoğu imtihan veya üniversiteye giriş derdindeydi. Kadınların çoğu içerde ve dışarda çalışan, büyük sorumluluklar yüklenmiş ve bütün bunlardan uzakta, felekten birkaç gün çalmaya gelmiş ev kadınları idiler. Bir süre yemek pişirmek istemiyor, ev gailesi yanında giyim derdi de istemiyorlardı. Tatili her türlü baskıdan kurtulmuş olarak, tam bir hürriyet içinde geçiriyorlardı. Akşam yemeği için giyinenlere gelince, onları yalnızca çevredeki birkaç modern otelde bulmak mümkündü.

Ama Şileye gider gitmez, başka tipte, başka kılık kıyafette daha pek çok kadınla da tanıştım, Meselâ bunlardan biri, ev sahibem Hatice hanımdır. Hatice hanımın eşi ölmüş evini oda oda turistlere kiralıyarak geçiniyor.Belki evde yabancılar var diye, başörtüsünü, en sıcak saatlerde bile sıkı sıkı örtüyor,

"— Ömrümde denize girmedim. Erkekler girerler. Bazen genç karılarını, kızlarını da götürürler. Ama tenha olmalı, sıkışık olmamalı" diyor.

Hatice hanıma kasabanın siyasî durumunu sordum. Çok şaşırdı:

"— Erkeğim yok, kadınlar öyle şeye karışmazlar" diye cevap verdi.

Gerçi biraz konuşunca, bu konuda, iddia ettiği kadar bilgisiz olmadığım anladım ama, fikirlerini açıklamayı yakışıksız buluyordu. Galiba biraz da çekiniyordu.

Bir başka genç kadın, plajdan dönerken yolumu kesti. Üzerinde yeldirmeyi andıran, bol bir bez pardesü, başında beyaz baş örtüsü vardı. İstanbulluların çok tuttukları yeni biçim geceliklerden işlemişti. O da:

"— Benimki beni çarşıya salıvermez. Göstereyim de belki beğenirsin; bluzlarım, çay takımlarım da var" dedi.

Çarşıda bir başka kadın gördüm. Yaptığı işleri bir iple penceresinin önüne asmıştı ama, müşteri beklerken hiç de vakit kaybetmiyor, bir yandan durmadan iş işliyordu.

Yerli halktan tek tük görünen kadınlar, yalnız evini kiraya veren veya işledikleri işleri bizzat satmaya çalışanlardı. Diğerleri daha çok, evlerinin dört duvarı arasına çekilmişlerdi. Pencerelerden gıpta ile hemcinslerini seyrediyor, susuyorlardı. Kadın olma suçluluğu içinde oldukları belliydi. Halbuki turiste açık tuttukları tertemiz evleri ve kasabalarını tanıtan elişleri ile ekonomik alanda hiç şüphe yok ki, en azından, erkekleri kadar etkiliydiler.

Şimdi, geçen yıl gördüğüm küçük Avrupa kasabalarını hatırlıyorum. Turisti memnun etmek için kadın - erkek elele çalışıyorlar. akşam olunca elele, serinletici birsey içmeye, bir lokale, bahçeye filân gidiyorlardı. Bu medeni hava ise bir küçücük göl veya tarihi olduğu rivayet edilen bir kaya etrafında turistlerin toplanmasına yetiyordu.

Atatürk. kadınlarla erkekler ayrı yaşadıkça toplumumuzun yeteri kadar gelişemiyeceğini, bundan tam kırk yıl önce söylemişti. Turistik yerlerimizi bozan başlıca şey, bence, erkek kahveleridir. Ne yazık ki bugün Anadolunun birçok yerlerinde sinema seansları bile kadınlar için ayrı saatlerde yapılmaktadır ve bazı yerlerde eşleriyle beraber sinemaya giden kadınlar ayrı bölmelerde oturtulmaktadır. Hattâ Başkentte bile bazı çevrelerde kadınlar için alaturka müzik matineleri düzenlenmekte, birçok kadınlarımız da bunlara rağbet etmektedirler.

Toplumumuzun, her alanda beklenen gelişmeyi yapabilmesi, herşeyden önce toplumdaki şu erkek - kadın ayırımına son vermekle mümkün olacaktır.

Jale CANDAN

Festivaller

Festival azmanı

Uluslararası Moskova Film Festivali. rusların "büyük" şeylere merakını bir kere daha ortaya koydu ve şimdiye kadar hiçbir yerde görülmemiş bir "festival azmanı" özelliği kazandı. Bunu bir bakıma tabiî karşılamak gerekir. Çünkü her yıl tekrarlanan öbür uluslararası film festivallerine karşılık Moskova Film Festivali iki yılda bir yapılmaktadır. Böylece Sovyetler öbür ülkelerin iki festivalde yaptıklarını tek festivale sığdırmak zorunda kaldıkları gibi, festivale iki yıl hazırlanmak üstünlüğünden de yararlanmaktadırlar.

Bu yılki festivali önce katılan, ülkelerin çokluğu bakımından bir dünya rekoruydu: Festivale 67 ülke ile 4 uluslar arası teşekkül katılmaktaydı. Gana, Uganda, Kamerun... gibi uluslararası festivallere ilk defa katılan ülkeler bile. yer almaktaydı. 53 ülke ile Birleşmiş. Milletler ve UNESCO festivale filmle katılmakta, 14 ülke de gözlemci olarak bulunmaktaydılar. Uzun film yarışmasına 33 ülkeden 36 film -Fransa, İtalya, SSCB ikişer filmle katılmaktaydılar- göndermişlerdi. Ayrıca 70 kısa film ve yatışma dışı da 50'den fazla uzun film vardı.

Sabahtan sabaha

Başka bir rekor, programın yüklülüğü bakımındandı: Festival günü sabahın dokuzunda başlıyor ve basın toplantıları, konferanslar, açık oturumlar, ziyaretler, kabul törenleri, kokteyller, film gösterileriyle sabahın üçüne,kadar aralıksız sürüyordu. Üçüncü rekor yarışmayı izleyen seyircilerin sayısındaydı: Festivalin yarışmaya katılan uzun filmleri Kremimin ünlü Kongre Salonunda her seansta 5 bin kişi tarafından izleniyordu. Kısa filmler "Sinema Evi"nde gösterilmekteydi. Yarışma dışı filmler de dahil olmak üzere festivalin bütün filmleri ayrıca Moskovanın en büyük üç sineması olan "Rossoia", "Udarnik" ve "Kozmos'ta seyirci önüne çıkıyordu. Nihayet 15 bin kişi alan "Spor Sarayı" da sinema salonu haline getirilmişti, Böylece her gün aşağı yukarı 60 bin Moskovalı festival programım izleyebilmekteydi. Her gün programının 45 dakikasını festivale ayıran Moskova Televizyonunun yayını da caba!...

Bir başka rekor, festivale dünyanın dört bucağından davet edilenlerin sayısındaydı. Bunlar arasında kimler yoktu ki!.. Amerikadan Audrey Hepburn, Gregory Peck, Marlon Brando, Steve McQueen; Fransadan Marina Vlady -aynı zamanda festival jürisinde üye-, Daniele Delorme, Claude Autant-Lana, Yves Ciampi, Yves Robert; İngiltereden Peter Ustinov Rita Tushingham, Anthon Asquith; İtalyadan Sophia Loren, Carlo Ponti, Monica Vitti, Michelangelo Antonioni, Nanni Loy, Valerio Zurlini, Silvano Mangano... Ancak, Moskova Festivali, davetlilerin çoğunun "icabet edemeyişleri" bakımından da rekor kırdı.

Vasat filmler festivali

Festivalin, bir vasat filmler festivali olarak rekor kırdığı da rahatlıkla söylenebilir. Gerçekten de kalabalık filmler topluluğu içinde öyle "ahım şahım" denebilecek çeşitten hiçbir eser yer almıyordu. Ancak festivalin büyük ödülünü almış olan "Savaş ve Barış" bu kategoriden ayrılmaktaydı ama, o da henüz tamamlanmamış bir filmin ilk bölümü olduğu için bu konuda kesin bir yargı ileri sürülemezdi. Zaten Sovyet yönetmeni Sergey Bondarçukun bu filminin büyük ödülü bir Macar filmi olan "20 Saat" ile paylaşması, jürinin de bu konuda kesin bir karara varamadığını ortaya koyuyordu Bütün "vasat" filmli festivaller gibi Moskova festivalinin öbür ödüllerinin dağıtılmasında da fazla bir güçlük çekilmedi. Çeklerin, İkinci Dünya Savaşında Londradan Çekoslovakyaya gelip nazi gauleiter'i Heidrich'i öldürmelerini konu alan "Suikast"ı ile fransızların bir nükleer savaşı konu alan "Başımız Üzerindeki Gök"ü birer altın ödül kazandılar. En iyi kadın oyuncu ödülü "İtalyan Usulü Evlenme" filmindeki başarısından dolayı Sophia Loren'e, en iyi erkek oyuncu ödülü de "Askerin Babası" adındaki Gürcistan filmindeki başarısından ötürü Sergey Zakariadzeye verildi. Amerikanın gönderdiği "Büyük Yarış" filmi, en iyi komedilere verilen ödülle teselli edildi. Jüri özel ödülünü.İtalyanın genç yönetmeni Valerio Zurlini'nin, "Kadın Askerler" filmi kazandı. "Kadın Askerler" İkinci Dünya Savaşında Yunanistanı işgal eden italyan ordusunda fahişelik yapmak için zorla cepheye gönderilen yunan kızlarının hikâyesini anlatıyordu. Bu yılki festivalde ilk defa yer alan "Gelişmekte olan ülkeler sinema-

Sophia Loren bir filmin bir sahnesinde
"En iyi kadın oyuncu ödülü'nü aldı

sı" ödülü, Cezayirin gönderdiği "Gencecik bir Dünya"ya verildi. Bu film, Cezayirin kurtuluş savaşından sonra Cezayirli gençlerin yeni hayata kendilerini uydurmakta karşılaştıkları güçlüklerin hikayesiydi

Topal eşekle kervana katılmak

Bu yılki protokollerde Doğu bloku ülkelerindeki festivallere katılmak kaydı olmadığı gerekçesiyle "Karanlıkta Uyananlar"ın Moskova festivaline gönderilmemesi, bu "vasat filmler festivali"nde Türkiyeyi iyi bir nottan yoksun bıraktı. Fakat yalnız bununla kalsa iyi Resmî kanallardan katılmadığımız festivale özel kanallardan katılmak hevesi galip gelince işler tamamiyle tersine döndü ve iyi bir nottan yoksun olmak şöyle dursun, kötü bir not alınmak durumuna düşüldü.Çünkü özel kanaldan festivale gönderilen ve yarışma dışı gösterilen film, Antalya festivalinin ünlü "kahraman"ı ve filmciliğimizin yüzkaralarından "Aşk ve Kin"di.

Marlon Brando "Aşk ve İntikam"da
Sinemaseverlerin sevgilisi

Türkiye

Boşa çıkan tertip

Parti kongrelerinin eli sopalı zorbalar tarafından basılması, eşkıyaların düzinelerce yolcuyu çocukların hırsız - polis oyunlarındaki kadar kolaylıkla soyup sovana çevirmesi İçişleri Bakanının kılını kıpırdatmamıştı. Ama köylülerin toprak işgal ettikleri haberi üzerine yıldırım hızına kavuşan Bakan, Düziçindeki demecinde, solculara daha iyi yüklenebilmek için. suret-i haktan gözüküp sağcıları da biraz "azarlamak" gerektiğini düşününce, Adanada yine eli sopalı zorbaların "Karanlıkta Uyananlar" filmini oynatan sinemaları basması olayından bahsetmişti. İçişleri Bakanına göre, yetkili bir komisyondan gösterilme izni alan bir filmin oynatılmasına zorla engel olmak yakışık almazdı. Ama yine aynı İçişleri Bakanı, aradan 24 saat geçmeden Adanadaki demecinde bambaşka telden çalıyor, filinin sansürden geçtikten sonra ilâvelere uğramış olabileceğini, yeniden kurulacak bir komisyona filmi etkrar inceleteceğini, mahallî savcılar filmde suç unsuru görürlerse derhal harekete geçmeleri gerektiğini söylüyordu. Gerçi, "Karanlıkıta Uyananlar' Adananın altı sinemasında daha vizyona girdiği gün, Emniyet Birinci Şubeden gönderilen memurlar filmin sansürden geçen kopyasına aykırı bir durum görmemişlerdi. Ama sağcı basının yaygarası ve bir AP milletvekilinin soru önergesiyle bir bardak suda yaratılmak istenen fırtına üzerine "Karanlıkta Uyananlar" bir. kere daha "sıyga"ya çekildi.

...ve dağ fare doğuruyor

"Karanlıkta Uyananlar", bir vakitler iktidarın hoşuna gitmeyen memurlar için kullandığı "görülen lüzum üzerine" formülüyle Merkez Film Kontrol Komisyonu önüne çıktı. Aylardanken filmin etrafında kaynatılan cadı kazanı gözönüne alınınca "Karanlıkta Uyananlar'in akıbetinden şüphe etmemek elde değildi. Neler söylenmiyordu ki!.. "Karânlıkta Uyananlar" solcu bir filmdi; hayır, aşırı solcuydu; o da değil, düpedüz komünist bir filmdi; hattâ, filmin yarısı Moskovada çevrilmişe benziyordu; varlığımızı kundaklamak için gizli eler tarafından hazırlanan tertiplerden biriydi; zaten filmin sermayesinin nasıl sağlandığı meçhuldü; yok canım, hiç de meçhul değildi, Moskovadan gönderilmişti. Filmde grev hakkını kullanan işçilerin sempatik gösterilmesi, iş adamlarının kötülenmesi bu "komünist parmağı'nı açıkça ortaya koyuyordu, v.s,,. Aslında bütün bu ipe sapa gelmez suçlamaları bir balon gibi söndürmek çok kolaydı: Sermayesi Moskovadan gönderildiği söylenen film, geçen yılın sonlarında kurulan

"Filmo" şirketinin ilk eseriydi ve bu şirketin sahipleri memleketin tanınmış ithalâtçı ve sanayicileriydiler.!.. Ama söz o kadar ayağa düşürülmüştü ki -meselâ Antalya Filim Festivalinde "Karanlıkta Uyananlar"a karşı hatırlanan tertiplere katılan ve "bu filmin yansı Moskovada mı 'çevrildi ?" sorusunun mucidi, Demokrat Partinin unutulmaz komik tiplerinden Dr. Burhanettin Onat, gazete sütunlarında yeniden boy göstermenin sevinciyle sütunlar dolusu demeç veriyor, bir sanat jürisinin üyesi gibi değil de Menderesin ünlü "Tahkikat Komisyonu" nun üyesi tavırlarım takınarak "memlekete karşı hazırlanan bir hıyaneti önledik" gibisinden lâflar ediyordu-, filmin yapımcıları, filmlerinde suç bulunmadığım bilmelerine rağmen endişelenmekten kendilerini alamıyor lardı. Fakat ortada ne de olsa bir gerçek vardı ve bu gerçek, sorumlu mevkide olanları ister istemez sağduyuya yöneltti. Merkez Film Kontrol Komisyonu önüne korkunç ithamlarla çakan film, sonunda en masum çeşitten değişiklikler yapılması kararıyla, bir tertibi daha atlattı. "Memleketin varlığına kastetmek", "komünizm propagandası yapmak", "Moskovadan gönderilen parayla hazırlanmak" gibi suçlamalara hedef olan filmde yapılması istenilen üç değişiklik, tertibin gülünçlüğünü hiçbir" yoruma yer bırakmıyacak kadar açıklılkla ortaya koymaktadır. Birinci değişiklik. Fikret Hakan ile Tülin Elginin; yatakta sevişme sahnesinin fazla "dekolte" bulunmasından dolayı filmden çıkarılmasıdır -Anlaşılan, Merkez Film Kontrol Komisyonu bu yatanlarda hiç yerli film seyretmemiştir! -. İkincisi, film çevrilmeden önce verilen beyannamede senaryocu olarak yönetmen Ertem Göreçin adı verildiği halde, filmin tanıtma yazılarında senaryocunun Vedat Türkali olarak gösterilmesidir. Bunun da beyannameye uygun olarak değiştirilmesi istenmiştir. Nihayet, filmin ter sahnesinde geçen grev oylaması, yürürlükte olan mevzuata uymamaktadır. Bunun da sözle veya görüntüyle mevzuata uydurulması istenmiştir.

"Karanlıkta Uyananlar" filmi böylelikle tam dört defa Türkiyede bu konuda tek yetkili olan merciden "beyaz", kâğıdı almaktadır: Birincisi, senaryo halindeyken; ikincisi, bu senaryodan meydana getirilen film olarak; üçüncüsü, "görülen lüzum üzerine" Merkez Film Kontrol Komisyonunca yeniden incelenerek; nihayet dördüncü olarak da, bu komisyonca istenilen değişikliklerin uygun şekilde yapıldığına karar vermek için bir kere daha seyredildiği vakit-!.. Bakalım karalama tüccarları bu dört beraet kararına karşı şimdi nasıl bir tertibe başvuracaklar?..

Fazla güneşte durmaktan
ileri gelen
baş ağrılarına karşı

GRİPİN

F A Y D A L I D I R